

Рк ЛШ (246)

Т. 46

ПАВЛО ТИЧИНА

**ПЕРЕМАГАТЬ
І ЖИТЬ**

УКРВИДАВ
ЦК КП(Б)У

7866 КРАТКИЙ ПАСПОРТ КНИЖИ +

№ Ц116(2-9) Т46 Инв. № 14694

Автор Титовская Л.

Название Переломать и
жить.

Место, год издания Б. м., 1944.

Кол-во стр. 198, 10.

— " — отд. листов _____

— " — иллюстрации 1 л. портр

— " — карт _____

— " — схем _____

Том _____ часть _____ вып. _____

Консульт _____

Примечание: 28.XI.90, иллюс-

Павло Плишча

ПЕРЕМАГАТЬ
І ЖИТЬ

УКРВИДАВ ЦК КП (С) У

ПЕРЕМАГАТЬ
І ЖИТЬ

1941—1943

ЯК СТАЛІН НАС КЛИКАВ ДО БОЮ

Як Сталін нас кликав до бою,
він дав нам знаряддя до рук,
щоб ним розквитатись з тобою,
фашистська гадюко з гадюк.

В чім суть твоя — діло підлоти?
Кишені чужої проріз? —
Дадуть тобі наші пілоти,
як брязнеш навіки униз!

Ти вдерся, щоб пити і їсти?
Ну що ж бо — цього у нас є.
Дадуть тобі наші танкісти
у самеє серце твоє!

За кров, за знущання, руїну —
за все ми відплатим тобі!
Ніколи ти нашу країну
не зламиш у цій боротьбі!

І форма твоя як у спрута,
й доктрина — як вітер в трубі...
Потворо треклятая, люта,
навіщо культура тобі?

Шахрай ти, брехні проповідник,
безумством од тебе несе...

Ім'я тобі просто — негідник,
бандит, злодіюка та й все.

Пророка ти корчиш, неситий?
В душі ж ти весь голий як єсть.
Ой, будем тебе ми косити
за нашу свободу, за честь.

За кров, за знущання, руїну —
за все ми відплатим тобі!
Ніколи ти нашу країну
не зламиш у цій боротьбі!

Ти маска, хитрющая маска, —
ми спустим тебе із висот.
Землі захотів ти? — будь ласка,
землею заб'єм тобі рот!

Ти клоун, ти вічний кривляка, —
у тебе й мозки шкереберть...
Хлібця захотів ти? — собака! —
не хліба дістанеш, а смерть.

Кричиш ти про себе з одчаєм,
кричиш перед страшним кінцем.
Бо ми ж тебе добре стрічаєм
залізом, вогнем і свинцем!

За кров, за знущання, руїну —
за все ми відплатим тобі!
Ніколи ти нашу країну
не зламиш у цій боротьбі!

Все красти тобі та все красти?
Спіткнешся... Ой, бре море, бре...

Прийдеться ж бо так тобі впасти,
що й ворон кісток не збере!..

Ти думав, що в нас тут «пейзани»?
Й війна — як проходка у гай?
А тут ось кругом партизани —
хоч просто візьми та й лягай...

І хай це тебе не втішає,
що ти в наші межі забіг.
Завжди перемогу рішає
п р а в д и в і с т ь війни, не «бліц-кріг».

За кров, за знуцання, руїну —
за все ми відплатим тобі!
Ніколи ти нашу країну
не зламиш у цій боротьбі!

МИ ЙДЕМО НА БІЙ

Ти, земле наша, рідная, святая!
Ти, батьківщино люба, золотая!
Це знову напад? З ворогом двобій?
Ми чуєм, нене! Ми йдемо на бій!

Чого від тебе ворогу потрібно?
За що свою він злість зганяє дрібно?
Бо ти єдина, вільна на весь світ,
в тобі свобода й сонце, ясен-цвіт!

Чого той ворог так кипить, лютує?
Бо в нас пшениця вистига, квітує.
Чого той ворог нападуть спішить?
Бо він вже знає, що йому не жить.

Бо ним в Європі скорені народи
повстати можуть за зорю свободи.
А тим народам приклад і мета —
лиш ти, радянська земле золота.

Ворожа ставка — ой же буде бита:
Червона Армія — вся славою повита!
Ми переможемо! В нашій бо землі
і правда, й сила, й Сталін у Кремлі.

Ти, земле наша рідная, святая!
Ти, батьківщино люба, золотая!
Це знову напад? З ворогом двобій?
Ми чуєм, нене! Ми йдемо на бій!

МІЙ НАРОД

Сьогодні — увесь у сталі, в сталевоброні —
мій народ головою піднісся
вище тисячі тисяч стратосфер!
Бо треба,
щоб очі його, чоло і перенісся —
видніли на всій простороні
всесвітнього неба
зоряних озер.

Сьогодні, прориваючись танком,
народ у прах повергає
звіря зажерного й отруйну його мисль!
Силу,
що кипить в ньому аж збігає,
брате, цим визволення світанком
в душу мою забагровілу
ти перемогами перечисль.

Від залізної ходи мого народу
лунає аж ген за Тихим Океаном,
і на Північнім Морі, й там, де Гібралтар!..
О, витязю! Герою!
Твій червоноармієць з партизаном
усьому ж світові виборює свободу!
І вже Югослави за тобою в двобою
героїчним просвічують, як янтар...

Народе український! Стрясло твасю
 землею —
 не ударами грому, не землетрусом, —
 а дикою несправедливістю орд навісних!
 І ти, підвівшись гнівно,
 разом з росіянином і білорусом —
 за щастя, за добро, за ідею —
 став супротивно
 при всіх озброєннях своїх.

О! перед оциренням коричнявої гієни
 народ мій не став на коліна: —
 бий свастику в серце, у висок!
 Хто в силі погасити зорю нашу східню?
 Поранена Україна,
 перетнувши ворогу вени,
 кидає його на смерть послідню
 просто в грязь, у пісок!

Славтеся ви, Київські гори!
 На вас бо Добриня змагався із Змієм.
 Слався й ти, могутня Дніпро-ріка!
 Слався, слався, наша сило,
 якою ми Змія навік убитий зумієм!
 Не захиється вже він ані в печери, ні в
 норі:

і там його достане сміло
 рука більшовика.

І ви, Канівські рідні висоти
 із живим, вічно-трепетним серцем Тараса,
 ви ж для нас вищі од усіх на світі гірі!
 По якому праву ворог по вас ходить?
 Згине душетрескуча, згине автоматна раса!
 Від її на порох перетертої німоти

ніде в світі й колючка не вродить:
закрутить її історії вир...

Сьогодні — майбутнього далину я оком
прозираю:
розбивсь об нас ворог, став він як глина,
й на смітнику вже і «берта», і автомат, і
газ.

А в височині—така ж прекрасна й чудова
посеред народів стоїть Україна,—
немов та яблуня в садах народолюбного
раю!

І гляньте: мова її там виблискує, мова—
як щирій, як чистий алмаз.

ДЕНЬ НАСТАНЕ

«Что ми шумит! Что ми звенит?»

(«Слово о полку Ігореве»)

На Україні, там на Україні
народ невольний стогне у ярмі...
Розбито двері, викинуто скрині,
батьків на обгорілій деревині
повішено... Біда! Самій чумі

такого ж бо ніколи не зробити,
в могилу стільки ж бо не закопати—
як це вчинили німчики... Спалити,
чи до землі ножем пришити,
чи серце вирізати—о, як це звать

в тих... «європейців», виродків! Падіння?
Червивість? Гниль?—Будь проклята земля,
що породила їх, що здичавіння
таке плекала! Як гірке коріння—
їх філософія. Змія, змія!

Чого прилізла? Що тобі потрібно?
Щоб онімечить землі і краї?
На те, що в нас на Україні хлібно,
давно вже позирали звіровидно
усі Вільгельми й Фрідріхи твої.

А цей ублюдок Гітлер — аж пригнувся
як нападав... Ой, звіре, не терзай

народ! не їж! Безсмертен він: не гнувся
в напасті й не погнеться. Хоч не збувся
тебе, але врятується. Він край,

свій рідний край любить не перестане.
В Червоній Армії ж сини його—
вони за все помстяться! В партизани
пішли діди і внуки. День настане,
той грізний прийде час — і одного

не буде німця на Вкраїні!.. Світе
мій сонячний! Ясне життя моє
ти животворче! Ласкою нагріте
поллешся ти на нас тоді... Скажіте:
яке ж то буде щастя!.. Устає

уже й на Заході гроза повстанська:
як радісно, що блискає вона!..
Розгойдується хвиля океанська
і плескає на берег... Ти! поганська,
орангутанга сило! Залуна

колись же й над тобою грім рішучий
і вдарить в саму голову: за кров;
за пекло вдіяне; за яд гадючий,
що ти ним бризкаєш; за той жеручий
твій дух, що непосіяне знайшов;

за те, що ти кладеш тавро людині:
вогнем — зорю... Світи нам, зірко, в тьмі,
світи! «Что ми шумит? Что ми звенит?»
Ми будем мужні, мужні в цій годині!
... На Україні, там на Україні
народ невільний стогне у ярмі.

УКРАЇНА БОРЕТЬСЯ

О, дух вселюдського! О, дух прекрасного!
Твій поклик чуємо — йдемо до щасного,
йдемо із муками — через бої, бої...
Перед навалами, перед ворожими
із нею завжди ми — із Україною!
Шляхами трудними, в віках несхожими
за наше ріднеє, за ниви, за гаї,
йдемо верхів'ями, йдемо долиною,
щоб вдарить в голову неситої змії.

Ще гідь фашистська на штик напореться:
Вкраїна дихає! Вкраїна бореться!
Воскресне славою, засяє, оживе...
Не смійся, вóроже: ще буде буряно!
Звіряча жадносте, змії нещиросте,
ти може думаєш, що люд обдурено?
Ах, животворчєє ж повік, повік живе!
І знов од кореня тополя виросте, —
наш дух підніметься у вічне, світове.

А в тому ж вічному — ой, сонця-золота!
Удари й виблиски серпа і молота.
А в тому ж вічному — смарагду, хоч
збирай...
І прийде час ясний — ще нива зореться
І матір радісна й дітки забавляться.
Вкраїна дихає! Вкраїна бореться! —
за щастя вільнее, за той вселюдський рай.

Якби ж не німчики, що рвуть, аж давляться,
що світ загидили злочинством з краю в
край.

В них дух казенщини, в них дух обіжника, —
осатанілого того грабіжника,
якого (смерть нехай!) а не приймє народ.
Із тим же йдуть вони, що в них в казармі є,
душить безвинного все муштрувалися...
Червона Арміє! Червона Арміє!

Удар, щоб німчики — у власній крові
вброд —

тікали, падали і захлиналися, —
хай будуть прокляті вовік із роду в род!

Ніщо не цінно їм, ніщо не дорого:
стріляють зрілого, стріляють хворого;
хто в цвіті юності — закопують живим...
Ні прозьби матерні, ні честь дівочая
стримать не в силі їх слизької похоті...
О, грязь німецькая, грязноохочая!

А розлетишся ж ти, як попіл, як той дим...
Пали нас полум'ям, лякай нас в грохоті —
наш дух є молод-юн, то й буде молодим!

О, дух вселюдського! О, дух прекрасного!
Твій поклик чуємо — йдемо до щасного,
Ми ловим промені, що від твоїх очей...
Йдемо під грозами, йдемо світаннями,
де шлях озорено й де неозориця.

Бо через муки ж ми, через страждання ми
прийти лиш зможемо до батьківських
дверей.

Вкраїна дихає! Вкраїна бореться! —
за щастя вільнее, за долю всіх людей.

ВІН НЕ СКАЗАВ НІ СЛОВА

Вони знущалися над ним:
кололи, били, — та нічого
їм не сказав юнак. І строго
кругом мовчало й поле. Грім,
прогуркотівши ген в селі,
проносив свист над головою—
і десь позаду за горою
плювався в небо із землі...

І німці кидалися знов:
То ти не скажеш скільки війська?
Й чого ти йшов? Ух, неарійська
твоя душа... Замучу! — Й кров
на землю нитками лилась,
як обрубали юнакові
всі пальці... «Значить, в нас готові,
раз канонада почалась» —
юнак подумав — і в ту ж мить
відчув у пальцях біль великий.
— Ну, говори! Чи без'язикий
ти, може?.. «Звідти грімкотить?» —
все розмірковував юнак: —
«виходить, вже добіг товариш
і сповістив»... — Ти воду вариш? —
гукнули німці: — стій, не так
з тобою зробим! — й по ногах
його рубнули... «О, країно!»
юнак всміхнувсь, на'дно коліно

упавши: — «знай же, що ні жах,
ні муки не страшні були
мені за тебе»... Грімкотіти
тут почало частіше. Квіти
попід ногами підпливли
липучою... А біль, а біль —
такий страшний був, нестерпучий!
«Хай смерть» — подумав: «дух могучий
все'дно їх переможе!..» Джміль
на квітку на криваву сів
біля коліна... В глибі неба
літак з'явивсь. «Його ж і треба
якраз: це наш!» — юнак зрадів: —
«товариш все їм передав
і зараз буде наступ. Сили! —
щоб в грязь фашистів розмісили —
ти нам пошли, вітчизно!..» Впав
юнак, а зверху німець сів
на груди. Став він різати вуха
своїй тут жертві... та до слуха
долинув клич більшовиків.
І оглянувсь мучитель: жах!
він сам! бо другий — утікає.
Й фашистський полк он відступає —
й рідіє, тане на очах,
і німці падають од куль —
і німці падають... Стікає
юнак весь кров'ю — а співає
душа його! Бо як не руль,
фашисте, а підеш на дно.
«За Сталіна!» — кругом лунає.
Юнак то в сон десь западає,
то знов проснеться... «Все одно» —
шепоче він, — «тупий обух
радянську міць розбить не зможе.

Фашистів — н а ш дух переможе,
могутній більшовицький дух!»
...А біль пекучий не вгава.
І сниться: він іде до хати,
його стрічає рідна мати
і каже ніжній слова:
Ой, синку любий, одпочинь,
спочинь... І пісню починає.
«За Сталіна!» — кругом лунає.
Юнак розплющив очі:—синь!
Літак... Димки... І височинь...

ПІСНЯ ПРО ЗОЮ КОСМОДЕМ'ЯНСЬКУ

Як на німця під Москвою
встав народ грозою —
встала й ти за рідну землю,
сестро наша Зою.

Одяглася партизаном,
узяла нагана:
стережись тепер, німото,
прóклята, погана!

І пішла вогнем палити,
ворога карати,
щоб була навіки вільна
батьківщина-мати.

Не вбоялась ні наруги,
не вбоялась муки.
Чорнії тебе склювали,
чорні вбили круки.

Тільки ж ти вмирала мужньо
з мужніми словами:
Ми поборем! В нас бо правда,
Любий Сталін з нами!

Ми поборем! Станем німцю
грізною грозою!
Будь же славно, комсомолко,
сестро наша Зою.

ГОЛОС МАТЕРІ

Страшна була осіння ніч:
скрипів будинок, буря вила...
Я спав — не спав: залізна річ
мені на серце надавила.

І вчув я в бурянім витті:
Ой, брате, встань... щоб я не згинув!
І враз — з постелі в темноті
недремний дух мене підкинув.

У морок глянув я — їй здалось,
немов отут передо мною
висіло чорне довге щось
з одкинутою головою...

І кинувсь я їй жахнувся: Ти?!
— З петлі здійми! — мені хтось крикнув.
І порожнечу темноти
хапав я... сам же в глиб поникнув.

...І наче я далеко вже —
аж в Києві!... Гарчать там в твані
собаки... Німець стереже
повішеного на майдані.

Там сонце кров'ю запеклось!
Там трупний сморід, ями, рани...
Та німців виб'ють вже ось-ось .
десанти наші й партизани.

Як солодко віддять життя
за свій народ, за щастя краю!
Біжу до шибениці я —
петлю ножем перетинаю.

На землю брата я кладу,
бужу його, даю напитись.
Він оживає на виду
й хрипить: Помститися! помститись!

Аж раптом ворог по мені
тут вистрелив—і я прокинувся.
Ой що це—ніч! Це снилось в сні?
А душно ж як... Я з хати кинувсь.

На серце знов залізна річ
ще дужче, тяжче надавила.
Страшна була осіння ніч!
Деревагнулись, буря вила...

Й крізь бурю вчув я: ти пробач,
це я сама тебе збудила;
свій дух недремністю познач,
бо нам потрібна сила! сила!

Ідуть брати твої на бій —
не тисячі, а мільйони...
Ти надихнути їх зумій,
створи пісень залізні тони!

Ідуть полки, ідуть полки,
щоб розтрощить змію-потвору...
Ти дай вогненні нам рядки
гартованого в гніві твору!

Хіба глухий? — мої сини,
що полягли за батьківщину,
кричать до тебе: проклени,
нелюдськість лютую звірину!

Он глянь, що діє ворог злий:
повішених гойдає вітер...
Свою ненависть перелий
у строгеє звучання літер!

Згвалтованії матері!..
Закопані живими в землю...
Як їх відчуєш в цій порі —
лише тоді тебе приємлю.

Ти ж молодий із молодих: —
зведи на голос силу краю!
Сьогодні до дітей своїх
я в грізній бурі промовляю.

Твоє хай серце — як алмаз —
не лірне буде, а напруге!
Бо як ослабнеш ти хоч раз —
до тебе не промовлю вдруге.

Чи пізнаєш мій голос? Я —
це ж я твоя крило-орлина,
що дбає за твоє життя,
Червона мати Україна!

...І засвистіло у дротах
і вщухло. Узяло світати...
Прокинувсь люд. Озвався птах.
Лише два промені у небесах —
мов то зняла там руки мати...

В БЕЗСОННУ НІЧ

(Думи про Україну)

Погасла свічка. У вікні морози,
як місяць, мовчазним звучать...
Не спиться. Ніч—мов та печать.
Лиш на вокзалі паровози
бадьоро, весело кричать.

Я встав. Чого? Мо' бомба хоче
влетіти з гулких галерей?
В вікно щось грохне з батарей?
Чи брязне ряма й загрімкоче
й скалки одскочать до дверей?..

Та ні. Не чуть нічого. Сонна
поміж планет летить земля...
О, батьківщино, син твій я!
Не тонкостанна ти Мадонна,
а матір дужая моя!

Що з матір'ю? О, що там з нею!
Чолом до шибки я тулюсь.
Я не ридаю, не молюсь —
своєю чистою душею
на штик скорботи наколюсь.

О, Україно! Україно!
Це ти в стражданнях там не спиш,

це ти і мучишся й гориш,
пожежно — блискно — горобино
вся боротьбою гомониш.

О, Україно! Сонце волі!
Від ран твоїх мене болить.
За тебе б — ворога спалить!
Твою скорботу, муки, болі
я хочу в себе перелить.

Мене ж ти від землі родила,
земні твої я груди ссав,
по горах, по полях гайсав.
Твоя рука — на шлях водила,
твою я силу запасав.

А потім, як на ноги звівся
і як на голосі почувсь,—
я заспівав, аж сам не зчувсь,
як я й співцем твоїм зробився
і весь в тривогу обернувсь.

Турбуюсь я не за домівку,
тривожусь я не за куток
(ще буде й сонця і квіток!),
а за Дніпро, за житню нивку,
за люд вкраїнський, за діток...

Не гнівайся на свого сина,
що кличе матір кожду мить.
Без тебе — як мені і жить?
Не може не болить дитина,
коли щось в матері болить.

А цить... В душі озвались грози,
що над тобою мчать і мчать...

Не спиться. Ніч — як та печать.
Лиш на вокзалі паровози
бадьоро в далечінь кричать.

То йдуть вагони без упину
з вантажем бойових річей —
гармат і танків і мечей —
на північ, захід, Україну —
у сяйві дня, у тьмі ночей...

О, побори їх, людоїдів,
ти наша техніко нова!
Хай з пліч злетить їм голова!
Щоб нашу землю більш не гидив
гидотний змії, що кров спива.

За що бо справді люд він мучить?
В чім діти винні, матері?
Чи те дівча, що дві зорі
їй випекли на грудях?... Ручить
ось хлопчик мертвий.. А вгорі

з балкона батько й сестри звисли.
Вони ж раділи і жили!..
Таке хіба було коли?
Та ось ми ворога вже стисли:
і не проси, і не моли!

Хай гине Змії за муки, сльози
дітей, що в них ножі стирчать!..
...Не спиться. Ніч — як та печать.
Лиш паровози —
кричать...

ВЕСНА

То сонце вигляне, то знову туча,
і блискавка і дощ... Ах, ця весна —
така ж мені одгострена й болюча,
аж вся моя істота голосна.

Увесь мій організм і кожда жилка
напружені як та мембрана! Мить —
і я вже чую: наче руку пилюка
мені пиляє, — і болить, болить...

Он лащить трава, ще й квіт-ласкавчик,
мене ж ніщо у серце не торка:
ні ліс, ні сад — зелений мій кудрявчик,
ані в луску розплавлена ріка...

Цвітуть луги... В душі ж моїй колючки:
я згадую про цвіт наш, про дітей,
що їх тевтон вдавив у землю... Ручки
із-під землі ще ж видно! Ой, смертей!

Поля до сонця пнуть зелені пальці —
а я ж на них по своєму дивлюсь.
Гойдаються березові хрустальці —
а я ж того гойдання аж боюсь.

Бо все мені стоять перед очима
повішені. І ті, яких на хрест

живцем прибили. Сила нескорима
в їх пальцях скрючених! Протест, протест!

Уста розкрив тюльпан. Мене ж мов дротом
гарячим прошива! Бо й не сказать:
а скільки ж там з розкритим ротом
в землі завмерлим криком ще кричать!

Кричать вони: до помсти над фашистом!
Кричать, де Буг, де Рось, Дніпро й Десна...
Новим, новим наповнюється змістом
для мене сьогорічняя весна.

Вона ж бо, одірвавшись од турбацій,
сама до мене словом промовля:
Боїшся ти гойдань беріз? акацій? —
А ти бери все просто, як земля.

Лиш те на ній од смерті виживає,
що має силу життяну в собі.
Ти не дивись на жертви, що земля прий-
має,
дивись на покоління в боротьбі!

Дивись на весь народ, його моральність,
на його серце — серце, віщий птах,
на героїчну відповідальність
за всіх пригноблених, що по світах.

Хіба не бачиш ти ознаки слави
його уже й тепер? Нащо журба,
коли ось Чехи, Греки, Югослави —
почули голос наш! Нова доба!

Нова доба з новим сонцеворотом!
Тевтонство — виведем як той лишай.

Ну що ж, в землі кричать з одкритим ротом.
а ти, поете, — духа не вгашай!

Той крик підземний струни хай німії
в душі твоїй розбудить: помста, гнів
хай зазвучать! Не плач Ієремії,
а безпощадний гнів богатирів!

Умій помщатись! В час, коли танкета
і танк ворожий гавкають в боях —
чи ж до лиця заглиблення аскета
й пророчий сум в розширених очах?

Поет повинен наново родитись.
Не тихо догорять, як та свіча, —
не тільки мудрістю в піснях світитись, —
а й будь свідомим свого меча.

Хіба можлива дряхлість для стратега?
Чого ж поет, коли ідуть бої,
бере із допотопного ковчега
і образи й епітети свої?

Вдар словом так, щоб аж дзвеніло міддю!
Чи мо' новаторство не на часі?
Як не здригнеш перед страшною гиддю —
тоді ти з'явишся у всій своїй красі!

Прокляття людоїдам загребущим!
А всім борцям, що йдуть за людство в бій —
не тільки в нас на Україні сущим, —
ти стріли ядом їхнії напій.

Напій ти їх, ще й піднеси борцеві, —
нехай той яд, хай справедливий яд

за матернії рани, за отцеві
поверже ворога на смертний спад!

Поверже! — враз береза зашуміла...
У прах! — в ній вітер парусом надувсь.
І розлилась в мені така сила,
що я ж на ній ніколи ще не чувсь!

Весна, весна... Хоча вона й болюча —
зате ж моя істота вся дзвенить...
То сонце вигляне, то знову туча.
Нехай... А нам перемагать і жить!

ЛЮБА ЗЕМСЬКА

«Люба Земська, вірна дочка українського народу з зброєю в руках виступила на захист своєї батьківщини. В боях під Харковом вона підбила із протитанкової рушниць дві машини, але в нерівній бою пала смертю хоробрих».

(«Правда», 16 травня 1942 р.)

Як на горах і в долині
клич пішов по Україні —
Сталіна могутній клич:
А ставайте всі до бою!
Ми фашистів у двобою
посічем на кровосіч!

Гей, звитяжці! Гей, хоробрі!
Голову зотніте кобрі!
Мужі, юнки й юнаки!
Нам чи жити чи не бути —
дайте ж ворогу почути
силу нашої руки!

Одгукнулись на просторі:
Чуєм, батьку, всі ми в зборі!
Чуєм, чуєм, ідемо!
...Танки наші задвигтіли,
самольоти полетіли —
небо попливло само...

Славнії полки червоні,
танки вірні в дужій броні —
стали проти німця йти.
Ось ще трохи... Харків видно!
Бій нерівний — аж обидно:
мусимо ж перемогти.

Там, де смертна прополка,
вийшла в бій і комсомолка —
Земська Люба на ім'я.
І сказала: Маю крицю —
протитанкову рушницю, —
геть, тевтонська змія!

Ще сказала Люба Земська:
Геть ти, сило чужоземська!
Геть, фашистська сатано!
Хочеш нас зробити рабами?
Хай ти рвала нас зубами —
будеш бита все одно.

В танки ворога вціляла,
вся вона вогнем палала,
хоч кругом зима, зима...
Нате вам за Україну!
Мстити вам я не покину
поки й житиму сама!

Раптом ранило їй в руку...
Пересилуючи муку,
крикнула: Не відступать!
Ей, ви, німці! Душогуби!
Цим вам комсомолки Люби
аніяк не залякать.

Втрачу руку серед бою —
я стрілятиму й одною,
буду нищити вас дотла.
Нате вам за всі знущання!
Од світання й до світання
я б огонь на вас лила!..

Скільки проклятих тевтонів!
Хоч би стало нам патронів...
Оглянутись? Ні, тримайсь!
Почувай себе мов стóруч;
ось сержант Андреев поруч,
десь і Клава... не теряйсь!

За кохану Україну —
як прийдеться, то й загину.
Хоч би лист мій хто найшов!
В тім листі я написала:
з свого серця я кресала
та вселюдську ж любов.

Раптом ранило їй в ногу...
Чуючи хвилину строгу,
крикнула: Хоча б стерпіть!
Я до вас, мерзенні гади,
підповзу й без ніг... Пощади?
Смерть вам буде! Вам не жить!

Нате вам за всіх побитих,
за зрабованих, роздітих,
за дівчат-сестер, жінок, —
за старих, за юну силу,
за Шевченкову могилу
й золотюсіньких діток!

Скрегіт, вибухи і гуки...
Хтось простер до неї руки...
Мамо! Ви?!.. Немов слюда
очі вкрила... Озовися!
Любо, Любо, стрепенися, —
це ж свідомість покида!..

В трупах вражих вся дорога.
Здержуй німців яко мога!
Всіх би знищить і змести!
Ну, ще трохи... Харків видно:
Бій нерівний — аж обидно:
мусимо ж перемогти.

Раптом Любі щось, мов голка,
вшилось в око... Комсомолка
крикнула: Хай біль — клянусь —
не здригну я, не заплачу,
зас очима серця вбачу,
буду бить — не промахнусь!

Я — дочка свого народу:
ізсю красу свою, всю вроду
лиш йому, йому віддам.
Земле рідна, врожаїста,
розступись, поглинь фашиста,
розстрій дай його рядам!

Стала Люба націлятись, —
стала голова схилятись, —
знову мати... гладять: спи...
Хилиться ж і день. Смеркає.
Люба зором прозирає —
ген прожекторів стовпи!..

Світла більш! Щоб душогуби...
...Я не скінчила. Серце в Люби
ще кричало: Наступать!
Ось ще трохи... Харків видно!
І за Сталіна побідно
всі на ворога біжать...

ЗА ЗЕМЛЮ РАДЯНСЬКУ

Вранці-рано до селянки в хату
не вовки вбігали, не гієни, —
то з ворожої землі чужої
два голодних вдерлись розбишаки.

Що один з них офіцер німецький,
а другий слуга-жовтоблакитник.
— Гей, Мокрино, ти селянська шкуро!
Ми спішим у ліс на партизанів —
то ж давай нам молока... та швидше!
(п'ять солдатів жде ще за ворітьми).
Хліба пошукай, і масла, й сала!
Як нема — піди позич в сусідів.
Ну ж не стій, бо ще не так примусим.

І прокинулись од крику діти:
— Мамо! Може, татко? Де наш татко?
Та, протерши кулачками бчка,
враз заплакали, в куток забились.

Затремтіла тут Мокрина з гніву,
затрусилася, здійнявши руки:
— А не діждете, щоб я кормила!
Вже ж ви все забрали, ненажери!
Що вам треба, іроди прокляті?
Мало ще того, що ви зробили?
Тиждень, як мого ви чоловіка

витагли із хати на розправу.
Де він є? За що його забрали?

І, розсівшись важно на ослоні,
пфенькнув-цвенькнув офіцер німецький:
— Цить! Чи знаєш хто перед тобою?
Ми тевтони! Щонайвища раса!
Ми прийшли зробити вас рабами.
Але що... Хіба ж ти зрозумієш?
Гей, слуго німецький, іскажи їй
(це ж твоє єдинокровне кодро),
розкажи, що ми, мовляв... ну, словом,
їсти хай скоріш шукає, їсти!

— Їсти! — заревів жовтоблакитник, —
хоч сказись, а подавай на стіл нам!
Чи оте чи се — яке завгодно,
тільки щоб і німця ж не прогнівають.
Як поб'єм Залізка партизана —
зараз вам попа я підшукаю.
Отоді молебня ми відправим,
заспіваєм разом «Ще не вмерла».
Ми ж ідем створить старий порядок,
гетьмана над вами настановим, —
ти б раділа, тіточко, раділа,
що більшовиків твоїх воюєм.

З гнівом кинула Мокрина в вічі:
— Геть од мене, слинява гадюко!
Ти круг серця хочеш обкрутиться?
Одійди! Коли б я силу мала —
я б руками всіх вас подушила!
Хочете, щоб всім я вам раділа?
(а сама як полотно поблідла),

добре... дуже вам, кати, радію,
ще й подякувати можу. Ось вам! —
І, підбігши, плюнула в обличчя —
як одному, так і другому: — собаки!
Розтерзайте, а мовчати не буду!

Пфенькнув-цвенькнув офіцер німецький:
— Що! На мене? Як вона посміла?
І, схопившись миттю із ослона,
вихопив свого він револьвера.

Та не встиг він стрельнуть, як Мокрина
кулаком йому підбила руку.
Одлетів той револьвер, де діти.
— А, ти он як? — офіцер підскочив, —
обома струснув за плечі жінку
й пхнув її щосили він од себе.
Як підкошена Мокрина впала
головою просто на долівку.
— Будьте прокляті!.. — лиш стогін
вирвавсь.

— Мамо! Мамо! — діти закричали,
закричали, в плач заголосили.

Кинувся, як звір, жовтоблакитник.
Сівши зверху, став крутить їй руки,
в рота їй забив суху ганчірку
і, підвівшись, козирнув: готово!
Офіцер, велично крок ступивши,
злісно став їй чоботом на груди:
— От за те, що ти мені зробила,
я дітей твоїх застрелю. Потім
і тебе я мучити буду. Чула?
І в той бік, де причаїлись діти,

олов'яно глянув, з місця рушив,
по долівці чобітьми загупав...
Скрикнули-заверещали діти,
мати на долівці заметалась.

Та в цю хвилю двері розчинились
і ввійшли: якийсь рудобородий
в довгому старім плащі подертім;
з лірою ж за ним дідок кошлатий,
що все кашляв та все очі мружив;
іще й третій, що безруко шуливсь,
лиш рукав сорочки теліпався.
Обернувся офіцер німецький
і, сховавши револьвера, тупнув:
— Хто такі? Чого їм тут потрібно?
Скочив до дверей жовтоблакитник:
— Говоріть мені, чого вам треба?

Захрестившись, лірник уклонився.
Те ж хотів зробити рудобородий
та здригнув, як глянув на долівку:
— Може б збризнути водою? — мовив: —
а то й діти, бач... бідненькі плачуть.

Вдарив же його жовтоблакитник:
— Ти прийшов сюди розпоряджаться?
Говори скоріш: чого пришвендяв?
А не то... здеру з живого шкуру!

— Не інакше! — кашлянув тут лірник.
— Суща правда! — пропищав безрукий.

Низько уклонивсь рудобородий
і сказав у голосі із дрожем:
— Милостівії мої панове,
не прогнівайтесь за слово сміле.

Я — куркуль. Більшовикам був зайвий.
Вам я хочу зараз прислужитись.
Ой, візьміть же ви мене на службу!
На ваш бік я приверну народ весь,
нахилю, мов ту берізку в лісі.

Одмахнувся офіцер рукою:
— От іще, найшов коли балакать.
Він розсівся знову на ослоні
і, цигарку запаливши, цвенькнув:
— Що «народ»! Народ і так примусим.
Нам, насамперед, зловить Залізка.

— Господи! — зрадив рудобородий: —
Ми ж якраз і знаєм, де Залізко.
— Знаєте? — і офіцер аж свиснув: —
Гей, жовтоблакитнику, ти чуєш? —
Тут обличчя з радості йому скривилось,
як в собаки, що побачив кістку,
а жовтоблакитник підхікнув:
що, мовляв, — само нам в руки лізе?

Раптом стріл на вулиці почувся —
раз, а потім другий — та й затихло.

— Що таке! — схопилися обое.
— Та нічого, це в скажену сучку, —
заспокоїв їх рудобородий: —
ми як йшли, то бачили, що бігла.
Кидається ж на людей... Та що там!
Думка тут про те, щоб ви на службу
нас взяли... чи тобто, — кашлянув він.

— Не інакше! — кашлянув і лірник.
— Суща правда! — пропищав безрукий.

І почав прохати жалібненько:
— Дайте службу вже йому... їй-право!..
Дайте папірця йому такого,
Щоб печать на нім була і підпис.
Ну, а все останнє — не турбуйтеся:
зараз же ведем вас до Залізка.
Лірник ось оцей, як старець божий,
всі туди вже протоптав доріжки.
А для кого ж? — за для вас, звичайно.
У Залізка — вісім чоловіка,
кулемет один — та й більш нічого.
Мо'ще бомба-дві, та то дрібниця.
Тільки щоб зайти із того боку,
де торік повісився Омелько —
може знаєте? Якраз ізвідти
як ударить, то було б невредно.
Дайте папірця йому... ми ж ваші...

— Що ж, це можна, — офіцер пом'якшав.
Повернувшись до стола обличчям,
став шукать у себе він печатки.
І жовтоблакитник сів-зашкрябав,
лікті на столі свої розклавши.

Стрельнуло на вулиці ізнову,
— От проклята сучка! — буркнув лірник.
— Єсть уже! — сказав жовтоблакитник.
Офіцер пристукнув тут печатку:
— От і все. Готово. Хай ведуть нас.

...Як обидва ж потім обернулись —
смертний жах скривив їм враз обличчя:
три нагани проти них стирчало!
Зичним голосом громоподібним
крикнув лірник: стій мені ні з місця!

Хто поворухнеться — бомбу кину!
Нікуди тікати, заспокойтесь.
Чули постріли? То вашу варту
всю вже перебито.

В хату вбігло
ще чотири діда. — Ізв'язати!
Ізв'язать! — гукнув рудобородий.
...І коли вже вороги жорстокі
зв'язані лежали на долівці —
разом з лірником рудобородий
заходився рятувать Мокрину.
Рот звільнив її він од ганчірок,
руки скручені розв'язав їй,
тричі приснув їй лице водою.
Й після того, як вона зітхнула,
перенесли в той куток, де діти.

Сам же виступив насеред хати
і сказав до тих, що на долівці:
— Ви хотіли упіймать Залізка?
Ну ловіть мене, чого ж притихли?
Вирвавшись із ваших рук звірячих,
довго я сочив вас по дорогах.
Я б давно убив вас двох проклятих,
та хотілося ж живими взяти,
щоб про німця «язика» добути.
Ну, так як на Україні — тісно?
А пождіть — не так ще припечем вас!
Що, простору захотіли? Хліба? —
А пождіть — іще ми вас накормим!
Хочете народ вернуть у рабство?
Ех, ви гітлерівські посіпаки, —
та ніколи ж бо цього не буде,
і не мрійте — чуєте? — ніколи!
Що сказав нам Сталін, те ми й зробим

на землі святій своїй радянській!
— Зробим! — крикнув той, що був
безруким.

Він в другий рукав продів тут руку,
і рукав вже більш не теліпався.

— Зробим! — повторив за ним і лірник,
а за ним всі інші: — німця знищим,
не зоетавимо ж і на насіння.

— Ну, виносьте цих собак, та й гайда, —
обернувся до них рудобородий:—

Ху, аж душно стало... Час і їхать! —

Бороду зірвав він тут із себе,
хусткою лице став витирати.

— Тату! татку! — упізнали діти.

— Голуб'ята!—батько до них кинувся:—
ви не бійтесь, ви ж — самі вояки:
винесем їх з хати, та й не буде.

Я прийду ще, повернуся. Мати ж,
мати ось де з вами,—чуєш, мати? —

Підвелась тут і Мокрина: хто се?

Ой, води... пече мене... Та хто се?

— Ну, прощайте!—і рудобородий
аж останній вийшов.—Тату! татку!
рученята простягали:—татку! —
діти лепетали...

«СВИНЯ-НАПОЛЕОНЧИК»

Сказала раз свиня собі:
— Ну, чим я не персона?
Ростуть же груші на вербі —
то ж можу й я у цій добі
пограть в Наполеона.

І стала рилом підривать
радянські кордони,
і стала хитро поглядать,
ще й істерично верещать
у два свинячих тони:

— Ось я свиня — то вже свиня!
од всіх свиней свиніша!
Ніхто мене хай не спиня,
бо філософія моя —
щоб я була ситніша.

А їй з радянської землі
як цопнули по рилу!
Аж клюнула свиня землі —
аж в голові гули джмелі
і дроз пішов по тілу...

І стала вухами тріпать
і по-фашистськи хрюкать:
— Навчусь зозулею кричать,

бо щось я стала примічати—
прийдеться мені кукать.

А їй з радянської землі:
—Ой, кукнеш ти, та й скоро!
Свиня в Європі на столі?
Ми знищимо твої плани злі,
фашистська потворо!

Та знов її вогнем, вогнем,
а під бочок штиками.
Чекай, іще не так труснем!
У тебе й думку ми зітрем,
як воюють із нами.

Тріщи, бряжчи, жерстяним сям,
порожній болобончик...
Тебе уб'єм—і казка вся.
Віднині будеш зватися
«Свиня-наполеончик».

ТЕБЕ МИ ЗНИЩИМ — ЧОРТ З ТОБОЮ!

Дойчлянд, Дойчлянд — що це з нею?
Щоб здіймати ахінею —
Треба ж бути не при собі!

Дойчлянд каже: «Я всіх вища,
світ пущу на попелища»... —
Треба ж бути не при собі!

«Що мені слов'ян культура?
Я ж хапаюча хаптура». —
Треба ж бути не при собі!

Дойчлянд — дура: що одхватить —
те вкінці зовсім протратить, —
для могили їй лиш хватить! —
Треба ж бути не при собі!

Слов'яни любі, й ви, усі народи!
Борітесь, стійте за свої свободи!
Весь світ на вас бо дивиться сьогодні:
фашизм звірячий ввергнеть у безодні!

Німеччина пожерла совість, право.
Та прийде час — і виблює криваво
і побіжить — як та собака — згинці...
Борітеся, братове-українці!

Німеччина обжерлась — аж опухла.
Та прийде час — і стане вона, трухла,
на гноїщі зализувати рани...
Борітеся, братове-росіяни!

Німеччина — всім прогресивним ворог.
Та прийде час — розсиплеться ж на порох!
У ній ще грянуть, грянуть землетруси...
Борітеся, братове-білоруси!

Грайся ж, Дойчлянд, з «юбер аллес»,
Будеш ти сама — як палець! —
Смішно ж, — кури загребуть.

Совістю народа гралась?
Звіра-Гітлера діждалась?
Смішно ж, — кури загребуть.

Гітлер взяв тебе в обценьки,
У «Майн Кампфа» побрехеньки. —
Смішно ж, — кури загребуть.

Як на твого пустодзвона
є в нас Армія Червона!
Прийдеш, Дойчлянд, до поклона! —
Смішно ж, — кури загребуть.

Погарячився ж ти, погарячився,
що з Мефістофеля хитрїть учився.
Бо хитрїсть все ж не хитра... аж обидно —
на всій Європі пальці твої видно.

Погарячився ж ти, погарячився,
що від дурного батька уродився.
Напившись крові, п'яно ти хіхочеш.
А як же! Світ завоювати хочеш?

Воюй, воюй... кінець свій увоюєш:
на тому світі скоро пораюєш.
Туди к чортам злетять під регіт преси
і Герінги, і Геббельси, і Геси...

Говорячи про «надлюдини совість»,
ти визнаєш лиш силу й примусовість?
Тому ж то, як Європу ти зацапав,
в твою там совість—горобець накапав.

Гітлерівська чорна совість —
крадена ж промисловість
награбованих земель.

Гітлерівська чорна слава —
це ж насмикана держава
з награбованих земель.

Гітлерівська чорна добрість —
іzza спин чужих хоробрість
з награбованих земель.

Гітлерівська чорна сила —
все, що лють його скосила,
що зміюка відкусила
з награбованих земель.

Коси, коси... мо' смерть собі укосиш,
на всю Європу жалко загундосиш.
Заплаче зграя по тобі сороча:
твою «Майн Каміф» писала потороча.

Косу свою узяв ти помантачить
угорцями й румунами? — то значить,
уже ти сили власної рішився?
Чого ж в число ти дурників пошився?

Ах, правда: в дурні ж входять без талона,
безплатно корчать там Наполеона,
Європу ділять махом, без okazji, —
чому в дурних не може бути фантазій?

Та раз ти ніцшеанська надлюдина,
та раз тобі все сниться Україна,
та раз ти хочеш нищівного бою, —
то що ж, тебе ми знищим — чорт з тобою.

Раз фашисти — «вища раса»,
як же їм без сала й м'яса? —
ну то, значить, грабувать.

Раз мораль їм не годиться,
то ж не можна не скотитися? —
ну то, значить, грабувать.

Раз вони проти освіти,
як же їм не здичавіти? —
ну то, значить, грабувать.

Раз вони ні в що не вірять,
раз до всіх зубами щирять,
де лежить що тільки й зирять, —
ну то, значить, грабувать.

Грабуй, грабуй — хай гроб тебе поцупить,
ногою ж на змію народ наступить,
тебе, роздавлену, навік одбуде,
а Україна — буде жити, буде!

Від того, що твоя крадіжка часта —
у тебе й філософія пальчаста.
Від того, що ти любиш панувати —
твій мозок став легенький, як із вати.

Казала щука: ех, якби їй—крила!
Свиня казала: ех, якби до рила
та ще й два роги! Що ж, коли немає.
До тебе, Гітлер, смерть вже наближає.

Та раз ти ніцшеанська надлюдина,
та раз тобі все сниться Україна,
та раз ти хочеш нищівного бою, —
то що ж, тебе ми знищим—чорт з тобою!

* * *

Правдивим будь — але не всім ти одкривайся.
Хоробрим будь — але на техніку зважай.
Ніколи, як з огнем, з ідеями не грайся:
якщо узявсь іти — кінця ти дохожай.

Чи ти боєць, чи робітник, поет, художник, —
нехай душа твоя завжди вулканом б'є.
Звучить один для всіх нас вічний
непреложник:
епохою окрилюй серце ти своє!

Не єсть то міць, коли вона стихійна.
Не єсть то чистота, що тане мов той сніг.
Креши вогонь! Хай буде міць далекобійна,
щоб сонного тебе десь ворог не набіг.

Забудеш рідний край — тобі твій корінь
всохне.

Вселюдське замовчиш — обчухраним
зростеш.

Якщо в спокою стихнеш — вся ж бо
творчість грохне:

у боротьбі лишь красним цвітом
процвітеш.

В кім юная душа — той не сивіє з горя.
Де грози падають — там райдуги встають.
Ріка в бігу — аж до самісінького моря
прозора вся, хоч з берегів і каламуть.

Правдивим будь — але не всім ти одкривайся.
Хоробрим будь — але на техніку зважай.
Ніколи, як з огнем, з ідеями не грайся:
якщо узявсь іти — кінця ти дохожай.

САРАТОВ

Небо — як склепіння матове,
в димці осені земля...
Любий, славний мій Саратове,
знов тебе побачив я.

Волга, зелень, сонце, вулиця, —
військо, молодь, дітвора...
І до міста тепло тулиться
жовто-сизая гора.

Тут традицій — стільки криється.
Лиш торкни ти їх, збуди.
Гнів Шевченка пламеніється,
Чернишевського сліди...

Стеньки Разіна роз'яреність,
Пугачова меч-жалоб,
давнєє з новим як спареність
У Саратові зросло.

Тут кипить життя, хвилюється,
ось прислухайся, простеж —
всіх народів мова чується
й наша українська теж.

Звідси по врагу, по змієві,
стріл іде — туди аж ген.

Не навік засів він в Києві, —
прийдем в сяєві знамен.

Враг проклятий ще покотиться,
кров зацебенить руда.
Наша доля позолотиться,
мов удосзіта вода...

Вчора стрівсь я з однолітками, —
мова йшла про партизан.
Содрогалась ніч зенітками,
місто грало мов казан...

Й те, що з в і д т и розказалося,
що прослухалось вночі, —
на мій гнів понастромлялося,
мов німота на мечі.

Військо на врага частинами
все проходить, все іде.
І машина м'яко шинами
аж підплигує, гуде...

Місто вслід їм із заводами
шле гарячії слова:
Бийтесь з дикими забродами,
хай спаде їм голова!

Та свинцем в лице у катове
плюньте — щоб тряслась земля.
...Любий, славний мій Саратове,
знов тебе побачив я.

МАТЕРІ ЗАБУТЬ НЕ МОЖУ

Матері забуть не можу!
Скрізь, на що я тут не гляну —
чи на ліс, чи на поляну, —
бачу її душу гожу,
чую вімову кохану.

Голос чуть, де поле й трави:
— Я тебе любила сину!
То ж прилинь хоч на часину:
душать ось мене удави,
гіють к землі як колосину.

І я кидаюсь на голос,
але там — нема нікого! —
крім як сонця золотого...
Та ще гнеться, гнеться колос
від зерна свого важкого.

І кричу я: Україно!
Потім стану й прислухаюсь.
Чути... здалеку...: — Тримаюсь!
Хмарко! Ластівко! Калино! —
І в той бік я повертаюсь.

Я іду. Куди? — до неї!
Крилами між люди лину,
Може там її зустріну —

душу сталі — не лілеї! —
сталь незламну — Україну.

Матері забуть не в силі!
Що це! — від газет, агіток —
що це! — рідний запах квіток.
Тільки хмари, тільки білі,
мов розриви од зеніток...

Йду я містом. На майдані
чую — радіо говорить.
Слухайте! це ж ворог творить!
Це ж над нею він у брані
насміхає... Та не скорить!

І кричу я: Мамо! Рідна!
Голос дай! До тебе рвуся!
Чути... здалеку...:— Борюся!
І така ж ця мова срібна —
аж вогнем я весь схоплюся...

Раптом тут стрічаю жінку.
В військовому! Вправна. Звикла.
Сонце! Ти фашизм там сікла?
Партизанко! Стій! Хвилинку!
Та вона — в юрбі вже зникла...

Завтра — знов її шукаю, —
біль свій на терзання множу,
і знахожу й не знахожу,
де світогляд річки й гаю...
Матері забуть не можу.

А який же то світогляд
в річки, в поля, у діброви?

Може тихий, бірюзовий? —
Ні! я бачу гнівний погляд,
строгі, войовничі брови.

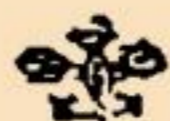
До природи — як я ставлюсь?
Не як пантеїст молюся,
Не в річах духотворюся, —
а грозою переплавлюсь,
сталлю блиску насталюся!

І тому, коли я бачу,
як на небі туча тучить, —
душу всю мою озвучить
громом гніву! — й на піддачу
блискавками намогучить.

І кричу я: — Обізвися!
Потім стану й наслухаю.
Й чути... звідти...: — Наступаю!
Сину мій! Гартуйсь! Не гнися!
Вже ось-ось перемагаю!

І такий тут грім покотить —
небом, небом, небозводом, —
мов червоний гнів походом
у німецькі дзоти дзотить
з українським всім народом!

Гей, народе! Будеш жити!
А я ж матір — не забуду!
Україні, її люду
хочу вічно я служити.
А раз їй — то й людству буду.

ПОХОРОН ДРУГА

Вже сумно вечір колір свій міняв
з багряного на сизо-фіалковий.
Я синій сніг од хати відкидав
і зупинився... Синій, оркестровий
долинув плач до мене. Плакав він,
аж захлинався на сухім морозі:
то припадав зеленим до ялин,
що зверху червоніли при дорозі,
то глухо десь одлунював в саду.
І від луни в повітрі оддавало,
немов, на тої не строючись в ладу,
там тисячі оркестрів разом грало,
мішаючи мотиви...

Усе міняється, оновлюється,
рветься,
у ранах кров'ю сходить, з туги
в груди б'є,
замулюється мулом, порохом
береться,
землі сирій всього себе
передає.

Надким ті сурми плакали?
Чого тарілки дзвякали?
І барабан як в груди бив—
хто вік свій одробив?

...Потухав
багрянний колір. Водяно-зелена
світилась хмара. Мутно світ стояв —
немов він був просвічений з рентгена...
І я зірвався і побіг! Такий,
такий же вечір був тому й два роки,
як з другом я прощався. Кінь баский
подаленів тоді і зник... І строки
минули — вдарила війна. І друг
подав про себе вістку: вся ж країна
гордилась ним, який, немов той плуг,
воравсь у ворога! І кров зміїна
круг нього по коліна піднялась...
Та друг мій, Ярослав, ще й після того
не раз був на устах усіх. Велась
жорстока боротьба за Харків. Строго
його оточували наші. Все ж
нерівні були сили, й Ярославу
прийшлося битись в загравах пожеж
всю ніч проти восьми. Ще більшу славу
він заслужив собі, як врятував
людей, що їх збирались саме вішати
фашисти. З військом він одвоював
село, та й сам погинув...

Злішать, злішать
мене ця смерть навчає! Вранці я
по радіо про тебе, о мій друже,
печув—і враз в очах моїх твоя
труна заколихалась... Дуже, дуже
хотів би я тебе — хоча б в труні,
хоч мертвого побачить!

У с е м і н я є т ь с я, о н о в л ю є т ь с я,
р в е т ь с я...

...І хитався
передо мною катафалк як в сні.
Процесію догнавши, я вглядався
у гроб закритий, хоч і добре знав,
що Ярослав не тут: його ховають
без мене... там... на фронті! Й заридав
оркестр ізнов.

У с е м і н я є т ь с я, о н о в л ю є т ь с я,
у с е в н о в і н а с в і т і ф о р м и
р в е т ь с я,
п е р е х о д и т ь.

І дивно! Сурми грають,
військові йдуть в процесії, а я
(ніяк подвоєності не позбавлюсь!)
дивлюсь, як бурякова течія
зника на заході... І не цікавлюсь —

Над ким ці сурми плакали?
Чого тарілки дзвякали?
І барабан як в груди бив—
хто вік свій одробив?

Та хто ж — хіба потрібно тут питать?
В труні цій воїн — значить той, хто волю,
країни волю боронив! Світать
від нас же стало на весь світ. По полю —
такого розцвіло було квіток! —
братерства й дружби... Вже зоря
слов'янства
й на Захід сяяла... І ось — не в строк
знялось виття німецького паганства.
Шарпнуло кігтями — і без остач
усіх нас зачепило... Сумно грають
в оркестрі — а мені здається: плач

це з України... Сурми хай ридають!
Хай розговорять горе удови,
і матері, що йдуть за гробом, тужать,
і плачуть — руки простягають... Ви!
Трикляті гітлерівці! Не подужать
все'дно вам нас, ніколи! Та за що ж
ви мучите народ безвинний? Може
од нас ви вищі? благородніш? Лож!
Собаці благородство не допоможе, —
тим більше вовку.

...Мов на лапах вовк —
на заході ощирилася туча.
Упали сумерки. Оркестр замовк
і стало тихо... Рота Всевобуча
пазустріч нам пройшла. Повезли он
білизна в госпіталь на санях. Діти
з собакою пробігли. В хриплий тон
завод загув і стих. Взяло темніти.
І місто на очах мінилось. Сніг
на вулиці одсвічував фосфóром.
Від ліхтаря процесії все біг
вперед промінчик... Сум мені наліг —
і реквієм душа співала хором.

Усе міняється, оновлюється, рветься,
у ранах кров'ю сходить, з туги в груди
б'є,
замулюється мулом, порохом береться,
землі сирій всього себе передає.

Усе в нові на світі форми переходить,
перебуває в тьмі — й на сонці як в раю.
Із краю в край людина світ весь
перебродить,
щоб цілу вічність знов одлежувать своєю.

І кожен день, і кождую ясну годину
розгортуються й закривається земля.
І перемелює вона в зубах людину,
як випадкова із хаосу змія.

Та ні, життя тримає строгу послідовність,
і що здається хаосом — є тонкий лад.
В історію поглянь: до боротьби готовність
одсвічує тобі од всіх її свічад.

Готовність стать на битву за свою свободу
народом гнобленим й безправном урабу.
В безсмертя не увійдеш, як не знайдеш
броду,
щоб перебрісти через правди боротьбу.

Й сама земля — не є змія, а рідна мати,
яка тебе всякчас і носить і глядить...
Законів боротьби нікому не зламати,
закони материнства не перемінить.

І те, що в світі рух іде стрибком, не плавко,
говорить нам: Іди! Лиш наша вірна путь.
П'єш кров, Німеччино, ти, гітлерівська
п'явко?
Ще буде — не турбуїсь! — води тобі
не подадуть.

І здохнеш без води. Народ твій зостанеться,
який, як сам не раб, прокинеться ж до
боротьби.

Усе міняється, оновлюється, рветься,
до світлої іде народоловної доби.

Тобі в крадіжечках — як злодію ведеться.
Та попадешся ж ти, обскубана, як птах.
Усе міняється, вліплюється, мнеться,
мов глина творчая у скульптора в руках.

А скульптор — сам народ, який стоїть,
не гнеться,
хоч ти його й спішиш рабом своїм зробити.
Усе підводиться, встає, росте й сміється,
і мертвому тобі — живих нас не убить.

...Оркестр заграв. В заулочок якийсь,
процесія вся наша повернула —
і блиснули вогні завода... Ввись
зробилось якось вище: світлі дула
прожекторів урізались аж ген
у вишину — й пересуватись стали...
Оба́пол, наче китиці знамен,
з засніжених ялин униз звисали
обривки глиці.

Усе міняється, оновлюється,
рветься,
у ранах кров'ю сходить, з туги
в груди б'є.
замулюється мулом, порохом
береться,
а потім знов зеленим спід
землі встає.

А! Та ось уже
й кладовище. Спинили коней. Ніжно
взяли труну на руки. (Мов драже —
посипалась крупа з дерев, і сніжно
скотилася із віка). Взяв і я
труну піддержувать плечем. Несли ми,
а нас все обганяли (бо ж життя
спішило) — хто з вірьовками важкими,
хто з заступом. І кожен угрузав

в снігу, — як грузли й ми. Все ж
темнотою
дійшли ми якось між хрестами. Брав
мороз на ніч. Ми з ношею святою
добралися до ями й, знявши з плеч
труну, поставили її на глину,
що од країв була.

— Червоний меч! —
тут виступив промовець: — всю країну!
боронить од фашиста! (Ближній гай
враз зашумів. Упала з криком жінка:
— Труну одкрийте!.. Синку! ручку дай!
О, що зробила вам моя дитинка?
...І друга вслід зайшлась — та не плачем,
а реготом ридання: — Ой проснися,
Степаночку, проснись!)

— Оцим мечем! —
промовець знов: — повинна одсіктися
тевтона голова! На бій стає
вся наша техніка, живії сили.
Нам Коста Надич руку подає
із Югославії! Вже задзвонили
повстанці на розбор свячених тих
ножів у Польщі! Бачка, Закарпаття
кипить... Народу гнів ніяк не стих
і в Чехії. Там розлетівся вшмаття
вже не один тиран... Братове! Жить
в віках той житиме, хто Батьківщину
обороняв!

Промовець стих на мить,
на гроб вказав і мовив: — За Україну
замучено Степана... що й не взнать.
І от привезено його додому.
(При цих словах знов почали ридать
дружина й мати. В м'ороці нічному

стояли ми як тіні. Мовчазний
мороз нам душу пропікав.). Герої
не знають страху! Подвиг їх ясний
нас заклика: На ворога! До зброї!

...Тут гримнув залп. Зчинилося таке,
мов буря всіх крилом своїм торкнула.
І плач, і крик, і стогін... І важке
щось попливло у землю... І ковтнула
його могила. Й сипать почали
на нього груддя. Й глухо стугоніла
труна. І крики змішані були
з риданнями оркестра. Лиш ясніла
у небі зірка...

А сурми сумно плакали.
Тарілки дзвінко дзвюкали.
І барабан як в груди бив:
ти славно вік свій одробив.

...Й виплакався ж я!
Не знав: коли і з ким я повертався.
Фосфором блискотіла вся земля...
І реквієм в душі моїй співався: —

У с е м і н я є т ь с я , о н о в л ю є т ь с я ,
у р а н а х к р о в ' ю с х о д и т ь , з т у г и
в г р у д и б ' є ,
з а м у л ю є т ь с я м у л о м , п о р о х о м
б е р е т ь с я ,
а п о т і м з н о в з е л е н и м с п і д з е м л і
в с т а є .

І як додому я вернувсь: в дворі
в снігу стирчала ще моя лопата.
І прегірка

була темнота тиша. Лиш вгорі
зеленкувата
блищала зірка...
Блищи, світи і сяди! Ми діждемось,
як заступом своїм в тісну могилу
всіх звірів закопаємо. Ось-ось
їх перекинем силу!...

Усе підводиться, встає, росте
й сміється.

Ми битися будемо, бо ми живі.
І мстити ворогу не перестанем.
Аж поки на фашистській голові
ногою ми не станем.

Хоча і тяжко нам,
Хоча й болючі жертви,—
Ми не дамо себе врагам
пожертви!

Я ні до кого в хаті не озвався:
на тверду постіль кинувсь, щоб заснути.
...І катафалк ув очах колихавсь, —
і було чути —

Усе підводиться, встає, росте
й сміється.

І було чути —

Усе в нові на світі форми
переходить
і мертвому тобі — живих нас
не убить.

І наче вже Степан устав і ходить,
і Ярослав із ним. Весна! Блакить!
У поле трактори ідуть. І в'ється

співучий жайворон. І молоде
із за гори на конях покоління
летить сюди. І той, хто їх веде,
говорить: — Вашого уміння
од вас ми позичаємо тепер —
бороти ворога. Стражданням, горем
болів народ. Але народ не вмер —
і німця ми поборемо, поборем!
І наче всі, напившись води,
що винесла їм мати Ярослава
й Степана мати, знов свої ряди
зімкнули й полетіли в бій! І слава
їх супроводила — вгорі, вгорі
аеропланами...

Та тут зненацька
збудився я. Ой темно ж! Ніч. В старі,
в тонкі стінки стукала хижацька
рука сухого сніговія. Сніг
по шибці шарудів... О, що це! Де я?
І раптом все згадав. І вже не міг
склепити вій. Могутня ідея
свободи й справедливості життя
мене піднесла, як в руках дитя, —
і стало видно все, мов на долоні.
Ще будем, жити ми — і ти і я!
Ще пов'ємось, як плющ по тій калині!
Міста ще відбудуєм, ще сади
посадимо, піднімем особовість.
Так згинь же, дух фашистської орди!
Ізгинь і не плямуй людини совість!
Чого ти став, проклятий, на путі?
До чого сатанинська арена
знущань твоїх? Ти ж мертвий у житті.
Ти ж мертвий!

І моторошно в темноті
буран завив як та сирена...
Послухавши хвилину, знов я ліг.
І так схотілось до Дніпра-Славути!
Зашарудів по шибці сіг...
І було чути —

Як сурми там десь плакали,
тарілки тихо дзвякали,
і барабан все глухо бив.
Ти славно —

вік —
одробив...

РАДІЙТЕ, СПІВАЙТЕ!

Радійте, співайте! Гучна перемога!
Вже ворог тікає — відкрилась дорога!
Відкрилась дорога на захід буять,
де наші кордони священні стоять.

Хотіли нас фріци узять онімечить —
та їхньому духу наш дух суперечить.
Хотіли нас фріци рабами зробить —
та нам їхні орди вдалось пощербить.

Радійте, співайте! В нас воля залізна!
Червоная Армія — силою грізна!
Червоная Армія — гнобленим щит,
а нам рідна хата і сонце і цвіт.

Хотіли поганці віднять у нас хату —
та ми тую жадність одсікли рукату.
Хотіли заброди розбить наш народ —
та ми оточили кругом їхній зброд.

Радійте, співайте! Не так ще оточим!
Ми стиснемо з флангів, із тилу заскочим!
А нам же на поміч і міць партизан —
шумить вся країна, кипить як казан...

Шумить вся країна, і поле й долина:
оце тобі, враже, остання хвилина!

Хотів нас загарбать? Не дуже ярій:
полеж тепер, кате, у ямі сирій.

Радійте, співайте! Із пекла, із ада
врятовано серце й життя Сталінграда!
Ти, Волго могутня, на фріців хлюпни!
Хай хвилею гніву заллються вони.

І ти, ясний Доне, від степу кордоне, —
уся ота нечисть в тобі хай потоне!
І ви любі — Дніпре, і Десно, і Рось,
втопіте ви гада, щоб нам зажилося!

РАННІ
ПОЕЗІЇ

1910—1912

РОЗКАЖИ, РОЗКАЖИ МЕНІ, ПОЛЕ...

Розкажи, розкажи мені, поле:

Чого рідко ростуть колосочки?

— Ой дощів мені б треба, дощів, а не поту,
Бо той піт прилипа до брудної сорочки,
Як плугатар кінчає роботу.

Розкажіть, розкажіть мені, хмари:

Ви чого це тікаєте далі?

— Та хіба ми, нещасні та стомлені, знаєм?
Он вітри там женуться, кричать: ей, ви,
кралі!

Почекайте, бо ми вас кохаєм.

Розкажи, розкажи мені, поле:

Що ж тепер нам з тобою робити?

— Ех, хіба це уперше! Така моя доля.

Хоч кукіль та волошки я буду родити —
Все ж плугатарю є щось із поля.

1910 р.

ВИ ЗНАЄТЕ, ЯК ЛИПА ШЕЛЕСТИТЬ...

Ви знаєте, як липа шелестить
У місячні весняні ночі? —
Кохана спить, кохана спить,
Піди збуди, цілуй їй очі.
Кохана спить...

Ви чули ж бо: так липа шелестить.

Ви знаєте, як сплять, старі гаї?—
Вони все бачать крізь тумани.
Ось місяць, зорі, солов'ї...
«Я твій» — десь чують дідугани.
А солов'ї!..

Та ви вже знаєте, як сплять гаї!

1912 р.

A decorative illustration featuring a musical staff with five horizontal lines. A stylized floral branch with several flowers and leaves is positioned over the staff, extending from the left side towards the center. The flowers have detailed petals and centers, and the leaves are simple, pointed shapes. The overall style is reminiscent of early 20th-century book design.

СОНЯЧНІ
КЛАРНЕТИ

1918

* * *

Не Зевс, не Пан, не Голуб-Дух, —
Лиш Сонячні Кларнети.
У танці я, ритмічний рух,
В безсмертнім — всі планети.

Я був — не Я. Лиш мрія, сон.
Навколо — дзвонні згуки,
І пільми творчої хітон,
І благовісні руки.

Прокинувся я — і я вже Ти:
Над мною, підо мною
Горять світи, біжать світи
Музичною рікою.

І стежив я, і я веснів:
Акордились планети.
Навік я взнав, що Ти не Гнів, —
Лиш Сонячні Кларнети.

ГАЇ ШУМЛЯТЬ...

Гаї шумлять —
 Я слухаю.
Хмарки біжать —
 Милуюся.
Милуюся — дивуюся,
 Чого душі моїй
 так весело.

Гей, дзвін гуде —
 Іздалеку.
Думки пряде —
 Над нивами.
Над нивами — приливами,
 Купаючи мене,
 мов ластівку.

Я йду, іду —
 Зворушений.
Когось все жду —
 Співаючи.
Співаючи — кохаючи
 Під тихий шепіт трав
 голублячий.

Щось мріє гай —
 Над річкою.
Ген неба край —

Як золото.
Мов золото — поколото,
Горить-тремтить ріка,
як музика.

АРФАМИ, АРФАМИ...

Арфами, арфами —
золотими, голосними обізвалися гаї
Сагодзвонними:

Йде весна
Запашна,
Квітами-перлами
Закосичена.

Думами, думами —
Наче море кораблями переповнилась
блакить
Ніжнотонними:

Буде бій
Вогневий!
Сміх буде, плач буде
Перламутровий...

Стану я, гляну я —
скрізь поточки як дзвіночки, жайворон як
золотий

З переливами:

Йде весна
Запашна,
Квітами-перлами
Закосичена.

Любая, милая, —
чи засмучена ти ходиш, чи налита щастям
вкрай

Там за нивами:

Ой одкрий
Колос вий!
Сміх буде, плач буде
Перламутровий...

ДЕСЬ НАДХОДИЛА ВЕСНА...

Десь надходила весна. — Я сказав їй: ти весна!

Сизокрилими голубками

У куточках на вустах

Їй спурхнуло щось усмішками —

Й потонуло у душі...

Наливалися жита. — Я сказав їй: золота!

Гнівню брівоньки зламалися.

Одвернулася: Пішла.

Тільки довго оглядалася—

Мов би кликала: іди!

Почали тумани йти. — Я сказав: не любиш ти!

Стала. Глянула. Промовила.

От і осінь вже прийшла.

Так любить? — кажи. Та швидше

ж бо! —

Блиснув сміх їй мов кинджал...

Зажурились під снігом гай. — Я сказав їй:

що ж... прощай!

Враз сердечним теплим сяєвом

Щось їй бризнуло з очей...

Сизокрилою голубкою

На моїх вона вустах!

НЕ ДИВИСЯ ТАК ПРИВІТНО...

Не дивися так привітно,
Яблуневоцвітно.
Стигнуть зорі, як пшениця:
Буду я журиться.

Не милуй мене шовково,
Ясно-соколово.
На схід сонця квітнуть рожі:
Будуть дні погожі.

На схід сонця грають грози —
Будуть знову сльози!
Встали мати, встали й татко:
Де ластовенятко?

А я тут, в саду, на лавці,
Де квітки-ласкавці...
Що скажу їм? — Все помітно:
Яблуневоцвітно.

ТАМ ТОПОЛІ У ПОЛІ...

Там тополі у полі на волі
(Хтось на заході жертву приніс)
З буйним вітром свавольним і диким
Струнко рвуться кудись в далечінь...

Йду в простори я, чулий, тривожний,
(Гасне день, облітає, мов мак).
В моїм серці і бурі, і грози,
Й рокотання-ридання бандур...

Хилить вітер жита понад шляхом
(Ой там хмара похмура з півдня).
І так смутно, так сумно співає —
Тільки перепел б'є десь у дзвін...

Моя пісне, вогниста, шалена
(Креше небо і котить свій гнів),
Ах, розбийся на світлі акорди,
Розридайсь — і затихни, як грім...

ЕНГАРМОНІЙНЕ

СОНЦЕ

Десь клюють та й райські птиці
Вино-зелені.
Розпрозорились озера!..
Тінь. Давно.

Косарі кують до сходу.
Полум'я квіток!
Перса дівчини спросоння:
Син... синок...

ТУМАН

Над болотом пряде молоком...
Чорний ворон замисливсь.
Сизий ворон задумавсь.
Очі виклював. Бо'-зна кому.

А від сходу мечами йде гнів!..
Чорний ворон враз кинувсь.
Сизий ворон схопився.
Очі виклював. Бо'-зна кому.

ВІТЕР

Птах — ріка — зелена вика —
ритми сднйшника...

День біжить, дзвенить-сміється,
перегулюється!

Над житами — йде з медами —
хилить келехами....

День біжить, дзвенить-сміється,
перегулюється!

—

ДОЩ

А на воді в чийсь руці
гадюки пнуться... Сон. До дна.
Війнув, дихнув, сипнув пшона —
і заскакали горобці!..

— Тікай! — шепнуло в береги.

— Лягай... — хитнуло смолки.

Спустила хмарка на луги

Мережані подолки...

ХОДЯТЬ ПО КВІТАХ...

(Поетам-занепадникам)

Ходять по квітах, по росі,
Очима чесними,
Христовоскресними
Поєми тчуть.
А сонця, сонця в їх красі—
Не чуть.

Царства.

Під спів крові: без пісень:
Вмер чорнобривий день.
О, лицарі безумного лицарства,
З прокляттям вас на перегній!

- Трояндний!
- Молодий!
- Бій!

СПІВАЄ СТЕЖКА

Співає стежка
На горід.
Гарбуз під парасольками
Про сонце думає.

За частоколом —
Зелений гімн.
Зоставайтеся, люди,
З своїми божками!

Соняшники горять...
— сама як струна —
Метеликів дуєти...
— а на лапках мед —

Ромашка? — здрастуй!
І вона тихо: здрастуй!
І згучить земля,
Як орган.

ПАСТЕЛІ

I

Пробіг зайчик.
Дивиться—
Світанок!
Сидить, грається,
Ромашкам очі розтулює.
А на сході небо пахне.
Півні чорний плащ ночі
Вогняними нитками сточують.
— сонце—
Пробіг зайчик.

II

Випив доброго вина
залізний день.
Розцвітайте, луги! —
:я йду — день —
Пасітесь, отари! —
:до своєї милої — день —
Колисково, колоски! —
:удень.
Випив доброго вина
залізний день.

III

Коливалось флейтами
Там, де сонце зайшло.
Навшпиньках
Підійшов вечір.
Засвітив зорі.
Прослав на травах тумани
І, на вуста поклавши палець,—
Ліг.
Коливалось флейтами
Там, де сонце зайшло.

IV

Укрийте мене, укрийте:
я — ніч, стара,
нездужаю.
Одвіку в снах
мій чорний шлях.
Покладіть отут м'яти,
та хай тополя шелестить.
Укрийте мене, укрийте:
я — ніч, стара,
нездужаю.

А Я У ГАЙ ХОДИЛА

А я у гай ходила
по квітку ось яку,
а там дерева люлі
і все отак зозулі
ку
ку.

Я зайчика зустріла,
дрімав він на горбку,
була б його спіймала,
зозуля ізлякала
ку
ку.

ДУМА ПРО ТРЬОХ ВІТРІВ

На ранній весні-прòвесні,
Гей, на світанню гук.

Ой за горами, за високими,
Там за морями та за глибокими,
Ще й за шляхами несходимими —
Рано-пораненьку Ясне Сонечко сходило.
Ясне Сонечко сходило, братів своїх, Вітрів, до
себе іскликало,

До них словами промовляло:

«Брати мої!
Вітри мої!
Брати мої любі, милі,
Вольні, прудкокрилі!

А станьте ви на рівні ноги:
На гори, доли, на людяні шляхи, на перелоги
Летіть — співайте,
Про мене, вашого брата старшого, Ясного
Сонечка,

Людям повідайте.

А уже ж я та не по-зимньому грію:
Зоря з зорею перемигнутися не встиг, —
Як я поломенію».

Тес Вітри зачували,
На рівні ноги ставали,
На різні сторони свої дужі крила розправляли

На ранній весні-провесні,
Гей, на світанню гук.

Що перший Вітер молодий
Лукавий Сніговій
Та так собі подумав, так помислив:
«А чи не краще б було,
Коли б ти, братіку мій, Ясне Сонечко, та по-
зимньому ішло?»
Бо цю землю тільки пригрій —
То вже й клопіт імій».
То ж перший Вітер Сніговій-Морозище
Летить, гуде, свище,
Снігом хати обкидає,
З людей насміхає:
«Це вас, — каже, — Сонечко веснянеє вітає».

Тоді теє люди зачували,
Одне д'одного словами промовляли:
«Ой не будь, видно, весні, як у грудні грому,
Коли до нас говорять по-чужому».

На ранній весні-провесні,
Гей, на світанню гук.

Що другий Вітер молодий
Безжурний Буровій
Та так собі подумав, так помислив:
«Хай собі Сонечко як завгодно сходить —
Чи по-зимньому,
Чи по-весняному,
Аби мені було можна пити-гуляти,
Свою душеньку потішати».
То ж другий Вітер налітає,
Людам хати перекидає,
Гірко так насміхає:
«Це вас, — каже, — люди, весна та воля вітає».

Тоді теє люди зачували,
Одне д'одного словами промовляли:
«Як отака весна, як отака воля —
Проклята ж наша доля!»

На ранній весні-провесні,
Гей, на світанню гук.

Що третій Вітер молодий
Ласкавий Легіт-Теплокрил
Та так собі подумав, так помислив:
«А спасибі, що Сонечко на весну повернуло,
Ато б земля була навік схолонула, заснула».
То ж третій Вітер летить, співає,
До всіх із ласкою та по-рідному промовляє,
Жодного села, хатинки не минає,
У драну шибку ще й пучками поторóхкає-
пограє:
«А вставайте, — каже, — люди, Сонце вам
усміхається,
Вашого плуга земля дожидається».

Отоді теє всі люди зачували,
Із хат з піснями виходжали,
З великої радості сирую землю цілували.

На ранній весні-провесні,
Гей, на світанню гук.

ЗОЛОТИЙ ГОМІН

Над Києвом — золотий гомін.
І голуби, і сонце!
Внизу —
Дніпро торкає струни...

Предки.
Предки встали з могил;
Пішли по місту.
Предки жертву сонцю приносять —
І того золотий гомін.
Ах той гомін!..
За ним не чути, що друг твій каже.
Від нього грози, пролітаючи над містом,
плачуть, —
Бо їх не помічають.

Гомін золотий!

Уночі,
Як Чумацький Шлях сріблисту куряву
простеле,

Розчини вікно, послухай.

Слухай:

Десь в небі плинуть ріки,
Потужні ріки дзвону Лаври і Софії!..
Човни золотії
Із сивої-сивої Давнини причалюють,
Човни золотії.

...Опромінений,
Ласкою в серце зраний
Виходить Андрій Первозванний.
Ступає на гори
:Благословенні будьте, гори, і ти, ріко
мутная!

І засміялись гори,
Зазеленіли...
І ріка мутна́я сповнилася сонця і блакиті —
Торкнула струни...

Уночі,
Як Чумацький Шлях срібlistу куряву
простеле,
Вийди на Дніпро!
...Над Сивоусим небесними ланами Час
проходить,

Час засіває.
Падають
Зерна
Кришталевої музики.
З глибин вічності падають зерна
В душу.
І там, в озері душі,
Над яким у недосяжній високості в'ються
голуби-тремтіння,

Там,
У повнозгучнім озері акордами
розцвітають,
Натхненними, як очі предків!
Він був як вой, сп'янілий від одваги,
Наш Київ, —
Що воювать хотів безкровно —
Безжурний Київ,
— буря!

Стихійно очі він розкрив —
І всі сміються як вино...
— блиск!
— жах!

Розвивши ясні корогови
(І всі сміються як вино),
Вогнем схопився Київ
У творчій високості!

: здрастуй! здрастуй! — сиплеться з очей.
Тисячі очей...

Раптом тиша: хтось говорить.

: слава! — з тисячі грудей.

І над всім цим в сяйві сонця голуби.

: слава! — з тисячі грудей.

Голуби.

І засміялись гори,
Зазеленіли...

Алеж два чорних гроба,
Один світлий.

і навкруг

Каліки.

Повзають, гугнявять, руки простягають
(О, які скорчені пальці!) —

Дайте їм, дайте!

Їсти їм дайте — хай звіра в собі не пле-
кають.

— дайте.

Проходять:

бідні, багаті, горді, молоді, закохані в
хмари й музику —

Проходять:

Чорний птах — у нього очі-пазурі!
Чорний птах із гнилих закутків душі,

Із поля бою прилетів.

Кряче.

У золотому гомоні над Києвом,

Над всією Україною —

Кряче.

О, бездушний пташе!

Чи це не ти розп'яття душі людської

Століття довбав?

Століття.

Чи не ти виймав живим очі,

Із серця віру?

Із серця віру.

Чого ж тобі тепер треба

В години радості і сміху?

Чого ж тобі треба тепер, о, бездушний
пташе? Говори!

Чорнокрилля на голуби й сонце —

Чорнокрилля.

— Брате мій, пам'ятаєш дні весни на
світанню волі?

З тобою обнявшись, ходили ми по братніх
стежках,

Славили сонце!

А у всіх (навіть у травинки) сміялись
сльози...

— Не пам'ятаю. Одійди.

— Любий мій, чом ти не смієшся, чом не
радієш?

Це ж я, твій брат, до тебе по-рідному
промовляю, —

Невже ж ти не впізнав?

— Відступись! Уб'ю!

Чорний птах,

Чорний птах кряче.

І навкруг
Каліки.

В години радості і сміху
Хто їх поставив на коліна?
Хто простягнуть сказав їм руку,
Який безумний бог — в години радості
і сміху?

Предки з жахом одвернулисьь.

: виростем! — сказали тополі.
: бризнем піснями! — сказали квіти.
: розіллємось! — сказав Дніпро.
Тополі, квіти, і Дніпро.

Дзвенить, дзвенить, дзвенить
І б'ється на шматки...
— Чи то не золоті джерела скресають
під землею?

Леліє, віє, ласкавіє,
Тремтить, неначе сон...
— Чи то не самоцвіти ростуть в глиби-
нах гір?

: виростем! — сказали.
: розіллємось! — Дніпро.

Зоряного ранку припади вухом до землі —
...ідуть.
То десь із сел і хуторців ідуть до Києва —
Шляхами, стежками, обніжками.
І б'ються в їх серця у такт
— ідуть! ідуть!
Дзвенять немов сонця у такт
— ідуть! ідуть! —
Там над шляхами, стежками, обніжками,
Ідуть!

І всі сміються, як вино:
І всі співають, як вино:
Я — дужий народ,
Я молодий!
Вслухався я в твій гомін золотий —
І от почув.
Дививсь я в твої очі —
І от побачив.
Гори каміння, що на груди мої навалили,
Я так легенько скинув —
Мов пух...
Я — негасимий Огонь Прекрасний,
Одвічний дух.
Вітай же нас ти з сонцем, голубами.
Я дужий народ! — з сонцем, голубами.
Вітай нас рідними піснями!
Я — молодий!
Молодий!

1917 р.

1920

ВІТЕР

Вітер.

Не вітер — буря!

Трощить, ламає, з землі вириває...

За чорними хмарами

(з блиском! ударами!)

за чорними хмарами мільйон мільйонів
мускулястих рук...

Котить. У землю врізає

(чи то місто, дорога, чи луг)

у землю плуг.

А на землі люди, звіри й сади,

а на землі боги і храми:

о пройди, пройди над нами,

розсуди!

Й були такі, що тікали.

В печери, озера, ліси.

— Що ти за сило єси?

питали.

І ніхто з них не радів, не співав.

(Огняного коня вітер гнав —

огняного коня —

в ндчі —)

І тільки їх мертві, розплющені очі

відбили всю красу нового дня!

Очі.

СІЙТЕ

Сійте в рахманний чорнозем
з піснею, грою...
Над долиною, низом —
сонце горою!

Робіте — прокинувся вулик.
Тверезить земля:
од вас я, од вас тільки волі —
жодних кривлянь!

Будьте безумні — не зимні.
Нові, по нові марсельези!
Направо, наліво мечі —
ставте дієзи в ключі!

Ударте у мідь, обезхмарте!
Вірте (не лірте!), ідіть,
фанфарами крикніть вночі:
дієзи, дієзи в ключі!

НА МАЙДАНИ

На майдані коло церкви
революція іде.
— Хай чабан! — усі гукнули: —
за отамана буде.

Прощайте, ждіте волі, —
гей, на коні, всі у путь!
Закипіло, зашуміло —
тільки прапори цвітуть...

На майдані коло церкви
посмутились матері:
та світи ж ти їм дорогу,
ясен місяць угорі!

На майдані пил спадає.
Замовкає річ...
Вечір.
Ніч.

ЯК УПАВ ЖЕ ВІН...

Як упав же він з коня
та й на білий сніг.
— Слава! Слава! — докотилось
і лягло до ніг.

Ще ж як руку притулив
к серцю ік свому.
Рад би ще він раз побачить
отаку зиму.

Гей, рубали ворогів
та на всіх фронтах!
З криком сів на груди ворон,
чорний ворон-птах.

Вдарив революцьонер —
захитався світ!
Як вмирав у чистім полі —
слав усім привіт.

ЗРАЗУ Ж ЗА СЕЛОМ

Зразу ж за селом —
всіх їх розстріляли,
всіх пороздягали,
з мертвих насміхали,
били їм чолом.

Випала ж зима! —
Що тепер всім воля,
врізали вам поля,
в головах тополя,
а голів нема.

Як зчорніла ніч —
за селом світило,
з співами ходило,
берегло, будило
безневинну січ.

НА МОГИЛІ ШЕВЧЕНКА

I

I, уклонившись праху,
ми сходили з гори.
— I знов тиран. I знов неволя.
Хрипкий далекий пароплав
сигару закурив...
Сонхвиля.
Як раптом за Дніпром хтось викресав огню.
Уперся в дощові стовпи,
струснув:
пий, земле, пий!
упийся од повстань!
...Забринів струнний гнів.
Заходили дерева і пристань.
I човни полякались, мов коні...
Червоно-си'-зелé' дугасто сказало
всім здрастуй, —
I почало брать воду.
А в мені —
(забринів струнний гнів) —
Ой, буде ще потопу,
і сміху,
і вина.

II

Спинились ми на «Чайці».
Васильченко з «Кармелюком»,

Я — з «Сковородою».
Пригадую: в ріці
задумавсь місяць...
А на веранді над водою
пісні і карти круг стола:
приїхали, бач, до Тараса
од Скоропадського Павла,
од свинопаса!
Жалілися: нема добра,
а ми ж добра всім хочем.
Росію нам «собрать» пора!
Павлу послужим «между прочим»,
а там...
Кривавивсь місяць по краях.
Заснув товариш мій селяк.
... а там не випустим із рук!
І враз заплакала вода...
І ні в кого було спитать:
кого ж нам на Вкраїну ждять?
— Кармелюк.
— Сковорода.

1918 р.

ЛИСТИ ДО ПОЕТА

Триптих

I

Еллади карта. Коцюбинський,
на етажерці лебідь:
оце і вся моя кімната, —
заходьте колинебудь!

Я привітаю наче друга.
Ах, я давно Вас ждала,
ще як над книжкою поезій
сміялася, ридала.

Мені все сниться: сонце, співи,
і Ви, і день весняний. —
І от я з Вами вже знайома,
поете мій коханий.

Прийдіть сьогодні: в мене вдома
лиш я сама та квіти.
Я цілий вечір буду ждати,
боятись і радіти...

II

Ви десь, мабуть, не з наших сел,
або ж... о ні, не смію.
Читала Вас я — і не все,
не все я розумію.

Чи я у полі, чи в лісу —
усе мені здається:
у Вас у книжці неживе,
а тут живе, сміється...

Про Вас недавно хтось писав:
«Поезії окраса».
А все ж таки у Вас не так,
не так, як у Тараса.

Про все в Вас єсть: і за народ,
і за недолю краю.
А як до серця те узять —
даруйте, я не знаю.

III

Я комуністка, хожу в «чужому»,
обрізала косу. —
І Вам не соромно співати
в цей час про сонце, про красу?

Пишу до Вас, бо так схотіла.
Скажіть мені:
кому потрібні рахітичні
оті сонети та пісні?

Народу, скажете? голодним? —
Нещасна, жалка ж та рука,
що тріолетами годує
робітника.

Поки прощайте, не здивуйте —
це ж не любовний лист.
А втім скажу: Ви — сила,
і з Вас ще буде комуніст.

РОНДЕЛІ

I

Іду з роботи я, з заводу
маніфестацію стрічать.
В квітках всі улиці кричать:
нехай, нехай живе свобода!

Сміється сонце з небозвода,
кудись хмарки на конях мчать...
Іду з роботи я, з заводу
маніфестацію стрічать.

Яка весна! яка природа!
У серці промені звучать...
— Голоту й землю повинчать!
тоді лиш буде вічна згода.
Іду з роботи я, з заводу.

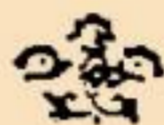
II

Мобілізуються тополі
під хмарним вітром на горі...
Уже давно ми на порі,
давно всіх кличемо: до волі!

До волі, бідні, босі й голі!
не час сидіти у норі!

Мобілізуються тополі
під хмарним вітром на горі..:

Гукнем же в світ про наші болі!
Щоб од планети й до зорі —
почули скрізь пролетарі
за що ми б'ємся тут у полі!
Мобілізуються тополі...

ТАМ НА ГОРІ ЗА ДНІПРОМ

Там на горі за Дніпром,
радо кричать прапори:
честь йому, слава, хвала!

Грають оркестри лункі,
в квітах вітають портрет —
там на горі за Дніпром.

Котиться спів у степи,
йде від села до села:
честь йому, слава, хвала!

Встанемо ж, менші брати,
стрінем пророка свого. —
Там на горі за Дніпром,
честь йому, слава, хвала!

Я ЗНАЮ...

Я знаю: вас не раз ще прокленуть
нові співці, нова краса-голота —
за те, що з рідного свого болота
не зразу вийшли ви на вольну путь.

Спитають вас, до суду поведуть:
ви прославляли лінь, а де ж робота
Чого замість човна пускали плота,
жахаючись того, що зветься Суть? —

Так годі спать! виходьте на дорогу!
Людині гімн! Людині, а не богу!
Майбутньому всю душу — славний дар!

Горіть! Дивіться сонцю просто в вічі!
Бо стогне світ од «геніїв-нездар».
І жить самі не будете ви двічі...

ПЛЮСКЛИМ ПРОРОКАМ

До вас, казенні поети, офіціантики,
до вас моє слово, мій гнів.
Не робіть, не робіть ви романтики
з червоної крові братів!

Упивайтеся славою, винами,
взивайтеся жерцями краси, —
та не плачте, не вийте над домовинами,
як пси.

Фальшива естетика, грація
для вас навіть там, де гроби.
Що вам всесвітня федерація,
продажні натхненці, раби?

Що те братерство, коли вам еротика? —
Змовкніть, од могил одійдіть!
Революції від вас, як од нерівного гнотика,
тільки чадить...

ПСАЛОМ ЗАЛІЗУ

I

Ненавидим прокляту мідь,
бетони і чугуни!
Ой, що там в полі, що за гук —
татари, турки, гуни?

Виходим вранці як з печер —
курить по всій країні!..
Замість квіток шаблі, списи
виблискують в долині...

Спахне — ударить — прогримить,
затихне за горою —
і вже спішить і вже шумить
вгорі над головою;

копне копитом, зареве,
підкине хмару сизу —
і з криком в небо устає
новий псалом залізу.

II

Десь за морями право, честь.
За океаном совість.
Хоч би вокзал побіг, гукнув,
розбуркав промисловість.

Зслабло місто: кашель, кров.
На труп — ворони, галки...
Лише часом немов крізь сон
музика й катафалки.

І ходить чутка: генерал
утік із міста вранці.
Без бою, певно, издадуть,
коли кругом повстанці.

Стоїть завод, — не п'є, не їсть,
аж цвіллю взявся знизу...
І мовчки в небо устає
новий псалом залізу.

III

Минув як сон блаженний час
і готики й бароко.
Іде чугунний ренесанс,
байдуже мружить око.

Нам все одно: чи бог, чи чорт —
обидва генерали!
Собори брови підняли,
розбіглися квартали.

Над містом зойки і плачі,
немов з перини пір'я...
Зомліло, крикнуло, втекло
зелене надвечір'я.

Це що горить: архів, музей? —
а підкладіть но хмизу!..
З прокляттям в небо устає
новий псалом залізу.

IV

Начорта нам здалася власть?
Нам дайте хліба, їсти! —
А за повстанцями ідуть,
співають комуністи.

Пождіть, пождіть, товариші,
ще будем їсти й пити.
Коли б ви нам допомогли
капіталістів бити.

Ідуть, ідуть робітники
веселою ходою.
Над ними стрічки і квітки,
немов над молодою.

Туркоче сонце в деревах,
голубка по карнизу...
Червоно в небо устає
новий псалом залізу.

1920 р.

A decorative floral ornament featuring a stylized vine with several flowers and leaves, positioned to the left of the title text.

ВІТЕР
З УКРАЇНИ

1924

ВІТЕР З УКРАЇНИ

Нікого так я не люблю,
як вітра вітровіння.

Чортів вітер! Проклятий вітер!

Він замахнеться раз —
рев! свист! кружіння!
і вже в гаю торішній лист —
як чортове насіння...

Або: упнеться в грузлу ріллю,
піддасть вагонам волі —
ух, як стремлять вони по рельсах,
аж нагинаються тополі!..

Чортів вітер! Проклятий вітер!

Сидить в Бенгалії Рабіндранат:
нема бунтарства в нас: людина з глини. —
Регоче вітер з України,
вітер з України!

Крізь шкельця Захід мов зза ґрат:
то похід звіра, звіра чи людини? —
Регоче вітер з України,
вітер з України!

Чортів вітер! Проклятий вітер!

Він корчувату голову з Дніпра:
не ждїть, пани, добра:
даремна гра!

Ах,
нікого так я не люблю,
як вітра вітровіння,
його шляхи, його боління
і землю,
землю свою.

1923 р.

ПЛАЧ ЯРОСЛАВНИ

Ліді Папарук

I

Сніг. Сніжок.

На княжий теремок.

День і ніч круг нього ходить,
плаче голосок:

— Ой князю, князьбчку,
чи ти за Дунаєм?
чи ти на Дону?
Дай про себе вісточку,
бо умру.

Прислухається княгиня — тільки сніг,
тільки сніг та сніжок,
та за полем та за лісом
голод-голосок:

Батька війна!
Матері 'ма!
Хто пооре, хто засіє?
А - а!

Ой, яка пустеля.

Тут княгиня знов:

— Послужи ще ти, вітрило,
вітре-чорнобров!
Десь князь одступає
з жменькою княжат, —

одвертай од нього стріли,
посилай назад.

Прислухається княгиня — а вітру нема,
тільки сніг та зима,
та за полем та за лісом
чути голоса:

Ми тебе одвернем!
Ми тебе пошлем!
Будеш ти лежать як князь твій—
каменем...

Ой, яка пустеля.

— Дніпре, Дніпре сон-дрімайло,
ти нам батько всім.
Встань хоч ти — коли без князя —
царство воскресім.

Царство тихе, праве,
мудре на закон:
щоб одні землі гляділи,
а другі корон.

Прислухається княгиня — тільки сміх,
тільки труситься сміх,
та шумить, шумить шумище
іспід хат, іспід стріх.

Мо' вернувся князь з походу?
Мо' дружина прийшла? —

Прислухається княгиня — брязк мечей та
яса,

та все ближче голоса:
ми тебе воскреснем!

Ой, яка пустеля.

II

Дивний флот на сонці сяє,
гімном небо потрясає,
грає на крилі.
То вертаються титани
чорної землі.
Із далекої літани,
там де королі.

Що далекая літана
вбила пана-вкраїтана,
та не вбила тих,
в кого кров тече залізна
в жилах молодих,
в кого пісня сонцебризна
і правдивий сміх.

Що шумить-дзвенить верхами?
Що там трусить порохами
вранці на зорі?
То тікаючи туманять
королі й царі.
То за ними отаманять
скрізь пролетарі.

Понад горами, над степом
розлетілись грізним цепом,
стали в один хор.
Не ховайтесь, хитрі лиски,
витягнем із нор!
Б'ють згори, метають блиски —
лиш шумить мотор...

Дивний флот на сонці сяє,
гімном небо потрясає,
грає на крилі.
То вертаються титани
чорної землі.
Із далекої літани,
там де королі.

Їх внизу стрічають Лади.
Ще й останньої безвлади
повна повноліть.
Мов жона — тонка, колисла —
нива хліб зернить.
Аж за море вусом звисла,
звисла і шумить...

1923 р.

КОЖУМ'ЯКА

Кожі Микита м'яв —
прийшли к ньому люди,
прийшли в сльозах к ньому люди:
ой горе, Микито, якби ти знав,
горе, якби ти знав!

Король-змій
город оступив —
ну що ти йому скажеш?
Помилую, як крові нап'юся —
ну що ти йому скажеш?

Найшов на Микиту гнів —
голови не підвів,
дванадцять кож під його руками
трись! трись!

Прийшли к ньому вдруге:
і в кожного ніс обрізаний,
і в кожного уші обрізані,
і в кожного губи.
І таке загнусавили щось:
ой, горе, Микито, якби ти знав,
горе, якби ти знав!

Найшов на Микиту жаль —
дурнями їх обізвав:
от уже дурні, так дурні
й коли вони переведуться!

Прийшли к ньому втретє:
і кожен перед собою вів:
жінку без голови,
сина без голови,
і так страшно, так смішно ступали їх ноги
немов би живі...

Тут Микита зірвавсь —
усі ви безголові!
Ну що з того, що я вам поможу?
Ви тричі приходили і тричі ті ж самі —
які ви нетями!
Де ваші багатії?

А! — пролунало — і стало мовчання.
Розширились очі — і стало мовчання.
— Чом в їх уші не обрізано?
— Чом в їх синів не порубано?

А! — розірвалось — і стало мовчання.
Розширились очі — і всі догада —
(лисніла кров із мертвих)...

Поклали мертвих окремо.
Живі стали окремо.
Вдарили на багатія!
Микита на короля!

Аж закипіла земля...

ХОДИТЬ ФАУСТ...

Ходить Фауст по Європі
в смішках, свистах, брехеньках, —
молитовник у руках, —
думає про се, про те,
а назустріч Прометей.

Здрастуй, здрастуй, Прометею!
А! бунтуєш? — ну, бунтуй.
Похвалить не похваляю:
ах, повстаннями, бунтаю,
чи вщасливиш бідний люд?

Я на тайнах неба знаюсь,
в філософії кохаюсь,
цифрами перекидаюсь,
фактами смертей, нужди —
ну, а ти, а ти, що ти?

Я ношу в душі вериги,
не цураюся релігій,
не бунтую — тільки книги
все пишу, пишу, пишу —
ну, а ти, а ти, що ти?

Хочеш світ творить новітній?
А чого ж ти безробітний?
— А того, що ти не Фауст!

А того, що ти панок!
Як візьму я молоток!

А! бунтуєш?—чую, чую.
Я не Фауст? — так я й знав.
Ну, пробач! Ну, прощай!
Ходить Фауст по Європі
з молитовником в руках.

1924 р.

ЗА ВСІХ СКАЖУ...

За всіх скажу, за всіх переболію,
я кожен час на звіт іду, на суд.
Глибинами не втану, не змілію,
верхівлями розкрилено росту.

Ніколи так душа ще не мужала!
Ніколи так ще дух не безумів!
О, дух ясний — без яду і без жала —
давно ти снів? — а вже сучасний дій

всього мене обняв, здавив, напружив,
і я встаю, нову вдихаю міць.
Не мрію, ні, повіки я розмружив —
іронія і гордість на лиці,
іронія...

Товариство, яке мені діло,
чи я перший поет, чи останній?
Надівайте корони і йдіть,
отверзайте уста...

Товариство, яке мені діло,
чи я пізній предтеча, чи ранній?
Удавайте пророків і йдіть
отверзайте уста...

Там за мною, за мною, за мною
я не знаю там скільки іде!
Перед мене твердою ходою
наступаючий день.

Там за мною, за мною, за мною
і від плуга й від трудних станків.
Перед мене щасливеє море,
море голів...

Ну куди ж я піду після цього,
ну куди ж я оглянусь на вас,
коли сонце пронизує розум,
сонце уста?

Я дійшов свого зросту і сили,
я побачив ясне в далині.
Товариство, яке мені діло,
чи я перший, чи ні?

ВЕСНА

(З Баратинського)

Весна, весна! Яка блакить,
який кругом прозор!
Садками ходить брунькоцвіт,
а в небі — злотозор.

Весна, весна! Який там гон
на крилах вітерка? —
то в вишині біжить, зника
хмар-хмарова ріка.

Шумлять згори шум-пінярі;
ріка своїм хребтом
несе торжественно вперед
веселий, скреслий лом.

Ще синій ліс не взеленів,
але квіток проріст
уже підняв і розрізнув
торішній злеглий лист.

А там в високій глибині,
де тоне тонь ясна,
перловий жайворон тоніть:
хмар-хмарова весна!

LA BELLA FORNARINA

Гуляв над Тібром Рафаель
в вечірній час в іюні.
— се сум се сон, лелію льо,
льоліюні я, льоліюні —

Забилосьь серце. Слухатъ став:
о, як вона співає!
— чи лю чи ні, ламає руч,
а він затоном чале —

Все ближче пісня. Зза дерев
пурхнула голубина.
О хто ти, дівчино, скажи! —
(несміло): Форнаріна.

І взяв за руку Рафаель,
не мовила ні тона.
Заплакала. А він обняв:
Мадонна!

В КОСМІЧНОМУ ОРКЕСТРІ

VI

Мов пущене ядро з гармати
земля круг сонця творить цикль:
Тюпцем круг неї лисий місяць, —
беззубо дивиться в монокль.

О, скільки на землі беззубих,
бояться сонця і води!..
Роди нам, земле, юних серцем,
о земле, велетнів роди!

Народи йдуть, червоно мають:
свободі путь! свободі путь!
І кров'ю землю наповають
і знов у землю тліть ідуть.

Але на зміну їм — у муці
другі встають під дзенькіт куль,
що движуть сили революцій
в новий октябрь, новий іюль.

Вставай, хто серцем кучерявий!
Нова республіко, гряди!
Хлюпни нам, море, свіжі лави!
О, земле, велетнів роди!

Мов пущене ядро з гармати,
земля круг сонця творить цикль.

Тюпцем круг неї лисий місяць, —
беззубо дивиться в монокль.

Дивись, дивись: нема поради
нема тепер шляху до мас.
Цвіли колись твої декади,
пока ти жалко не погас.

Горить же всі, хто кучерявий!
Нова республіко, гряди!
Хлюпни нам, море, свіжі лави!
О, земле, велетнів роди!

ВУЛИЦЯ КУЗНЕЧНА

Захід I

Іду вперед.
Гам десь за мною захід.
Сухотно-жовту головешку на села кинув —
жде...
І чад, і дим,
І гайвороння понад кладовищем...

Іду вперед.
Туди, де рельси паралеляться без краю,
де присмерк сонний гасне, гусне.
І павутиниться останній погляд вечора на вікнах
одсвічених, на баштах, на церквах.

Більма сизих калюж
тополь верхи червоні одбивають
і в жмурах шуляться од вітру.
А вітер пил несе, афішами метляє і на базарах
вивіски трясє, мов обивателя бандит...

Місто от-от засне, замре, навіки заніміє —
без хліба, без води, без ласки дружньої.
Повезли труп.
Взяли торбинки тротуари й розійшлись.

І враз передо мною
похмурим блиском ожило.
Вкипіла кров і на баркани бризнув мозок.
І тінь моя, мов тінь титана,
лягла вздовж улиці кудись...
І стало страшно, як на пожарищі!
Проклятий! Це ти так солодко розцвів,
що в нас лиш трупи, трупи й кров!
Чи не востаннє граєш? —

Там десь за мною захід...

Захід II

Ні, не втерплю, оглянусь —
захід як вулканний лан!
Це того, що там Барбіус,
це того, що там Роллан.

Оглянуся — вся земля
океан палахкотить!
Це того, що там як я
одкидають власну тінь.

Тінь титанить ся на схід,
я ж росту, встаю,
сильним руку подаю
через націю і рід.

Через голови племен
я побачив вас.
О, благословен
час!

* * *

Охляло сонце. На будинках
горить гарячий фіолет.
Останній промінь, як стилет,
поранив клен на осінь. Жінка
зніма білизну. Веремію
круг неї вітер закрутив
і запилів у свій мотив
рожеві ноги й повну шию...
Немов в Елладі! Вітер з моря
вітрилить пазуху... Краса!
І раптом спірка: крадеш? з горя? —
Вчепились в коси... Погаса
і гоїться, і жухне клен.
В розстріл гуляє дітвора.
І, патріот свого двора,
собака з ними... От і день
скінчивсь. Над містом шум кипить:
У всіх тонах стрункі морози.
Лиш божевільні паровози
когось гукають кожну мить.
Хай буде рух! Душі! Знаття!
Нехай і боротьба, одміна! —
Лиш так оновиться людина
і вся матерія життя.

ПЕРШЕ ТРАВНЯ НА ВЕЛИКДЕНЬ

Великодній дощ
тротуаром шов-
 ковая зелена
ярилась спід землі.

Це Христос воскрес
мертвих воскресі —
 тихо туго вітер
кленоклонив день.

Аж тут враз! враз!
врізався оркестр:
не Христос воскрес —
робітничий клас.

Аж тут враз! враз!
похід робітни-
 чий же червоніший
празник як цей май?

Загримів, заграв,
тупотом пішов —
 ковую зелену
кленоклонив день.

1933

ПАРТІЯ ВЕДЕ

Та нехай собі як знають
божеволіють, конають, —
нам своє робить:
всіх панів до 'дної ями, —
буржуїв за буржуями
будем, будем бить!
будем, будем бить!

Адже це уже не дивно,
що ми твердо, супротивно,
владно устаєм.
Ми йдемо походом гідним, —
всім пригнобленим і бідним
руку подаєм!
руку подаєм!

Оживляєм гори, води,
вибудовуєм заводи,
ростемо ж ми, гей! —
До пустель, каналу й річки
наші славні п'ятирічки —
мов би до дітей,
до своїх дітей.

Наша Армія Червона
стереже свого кордона,
а в повітрі флот —

він і б'є і сіє й носить,
він Республіку підносить
до нових висот!
до нових висот!

Проти мурів, проти молу
в нас бадьорість комсомолу —
ще й підмога йде:
збільшовиченої ери
піонери, піонери —
партія веде,
партія веде.

Не на Рейні, не на Марні, —
в МТС пошлем друкарні —
це ж у нас, у нас!
Ми тривожим стратосферу,
атомне ядро і сферу —
о прекрасний час!
неповторний час!

Неповторний, невмирущий...
Хто ж од нас у світі дужчий?
Із яких країн?
Ми плануєм творчі гони —
за колонами колони,
та все ж як один!
та все ж як один!

То ж нехай собі як знають
божеволіють, конають, —
нам своє робить:
всіх панів до 'дної ями,
буржуїв за буржуями
будем, будем бить!
будем, будем бить!

ПІСНЯ ТРАКТОРИСТКИ

Як Олеся Кулик тікала на курси 1930 р.

Дим-димок од машин,
мов дівочі літа...
Не той тепер Миргород,
Хорол-річка не та.

Літом я робила в полі,
а як всніжило тіль-тіль,
я товаришок питала,
поступала ув артіль.

Ой, артіль, моя «Трояндо»,
маркізет, мадаполам!
Вишивала я узори
з тривогою пополам.

З тривогою — ой же смішно! —
з тривогою — ну й чудна! —
Тільки десь там загуркоче —
так і кинусь до вікна.

А воно й ніяк не смішно,
бо між наших вороних
появились тії коні,
що вже знала я про них.

Не сінце вони смакують,
не траву і не овес,
а так ходять, як літають,
завертають в МТС.

Дим-димок од машин,
мов дівочі літа...
Не той тепер Миргород,
Хорол-річка не та.

Тут моя упала голка,
вишитий узор ізблід...
Як не кинусь я в перерві —
та й собі скорій услід!

В МТС їх зустрічають,
сходяться керманичі,
друзями їх називають,
поплескують по плечі.

Я до трактора підходжу —
сонце ясне! світе мій! —
Ой, як хочеться учитись,
щоб вести його самій!

Та пустіть же мене, мамо, —
звідки в вас отеє зло?
Я ж на курси трактористів
у Попівку, у село.

Мати кажуть: бога бійся!
Я кажу: чого це ви?
Доки будуть мене мучить
ваші ряси та церкви!

Дим-димок од машин,
мов дівочі літа...

Не той тепер Миргород,
Хорол-річка не та.

Мати кажуть: і не думай!
Я кажу: все 'дно втечу!
Раз я вранці рано встала,
що й ніхто мене не чув.

У самій лише хустині,
у блаженькім пальтечку,
подалась я на Попівку
по веселому сніжку...

За Харківкою, за мостом,
у тумані, як ві сні,
доганяла я підводи —
не підводи, а пісні.

То виспівували хлопці —
вісоко ж та в'єсело...
Що, курсантів не впізнала!? —
ми в Попівку, у село.

Я дивлюсь — і аж не вірю —
все знайомі, все свої...
Сідай з нами, комсомолко,
та й поїдем, та й пої — — —

Дим-димок од машин,
мов дівочі літа...
Не той тепер Миргород,
Хорол-річка не та.

Миргородська МТС.
7-XII—1933

ПІСНЯ ПРО КІРОВА

Зелен сад-виноград,
славне місто Ленінград!
А які твої слова
Про Сергія Кірова?

— Слава, честь більшовику,
що у місті у Баку
під єдине із знамен
кличе тюрк і вірмен!

Гей, червоне знамено,
ти від партії дано!
Раз ми разом, значить разом,
всі ми сходимось в одно.

Сланець, торф і метал,
Біломорський канал!
А які ж у вас слова
про Сергія Кірова?

— Слава, честь більшовику,
що на труднім на віку
був трибуном і бійцем —
з мужнім світлим лицем!

Гей, червоне знамено,
ти від партії дано!

Раз ми разом, значить разом,
всі ми сходимось в одно.

Зелен стан, красен стан,
славен краю Дагестан!
А які твої слова
про Сергія Кірова?

Слава, честь більшовику,
що в своєму у полку
він прапора не схиляв,
нас від пана визволяв!

Гей, червоне знамено,
ти від партії дано!
Раз ми разом, значить разом,
всі ми сходимось в одно.

Нівабуд і Свірбуд,
ой, який прекрасний труд!
Все вдається, все біжить —
тільки б жити, тільки жити!

— Слава, честь більшовику,
що на труднім на віку
всі деталі розумів,
стать улюбленим зумів.

Гей, червоне знамено,
ти від партії дано!
Раз ми разом, значить разом,
всі ми сходимось в одно.

Ой, Нево, ой, ріка,
де ж життя більшовика?

Ворог в Кірова стріляв,
гад у партію ціляв!

Поклянемося ж ізнов:
— ми відплатимо за кров!
За бійця за сталінця
всіх поб'єм їх до кінця!

Гей, червоне знамено,
ти від партії дано!
Раз ми разом, значить разом,
всі ми сходимось в одно.

ПІСНЯ ПІД ГАРМОНІЮ

Рута м'ята да неприм'ята
непрогорнутая трава
Сюди вітер та туди вітер
аж потоками обвіва

Потоки як токи
Руто ой рутò
ти ж у нас так пахнеш
як ніхто ніхто

Повне літо да перелито
медоцвітами нахиля
Дощик бором та перебором
переструнюючи гілля

Танцюючі тучі
ви не при собі
нащо вам ронити
перли голубі

Ось там ходить та вже підходить
трактористка на каблуках
Здрастуй м'ято сьогодні свято
чого ж книжечка у руках

Парубочу хочу
пиху перекрити

того в мене й книжка
от тобі отвіт

Ну та й кріпка ж як тая скрипка
ти русявочко молода
В мене мислі не те щоб кислі
нам злюбитися б не біда.

Не кисни не висни
діла не будé
Все вперед та вище
жінка наша йде

Ей юначе ти п'яний наче
не заглиблюєшся в життя
Нам робити да врагів бити
ще й учитися до пуття

Недоречі речі
про твою любов
Ударником станеш
полюблю ізнов

ЧУТТЯ
ЄДИНОЇ РОДИНИ

1938

Ч У Т Т Я Є Д И Н О Ї Р О Д И Н И

Глибинним будучи і пружним,
чужим і чуждим рідних бродів,
я володію арко-дужним
перевисанням до народів.

Воно в мені таке могутнє!
і на стількох стоїть підпорах!
Поцілиш блиском-громом в сутнє,
і чути: другий грім у горах...

А другий грім — другим ще далі
гримкоче, хоче та радіє,
що поміж націй міст із сталі,
що міжнародна дружба діє.

І ось тут сам, прогримкотівши,
стаєш ясным в своїм розвої,—
як доброго здоров'я пивши
коло криниці степової.

Ой, пивши, пивши, ще й утершись —
без попереджень, без умови —
в послідньому вбачаєш першість,
як до чужої прийдеш мови.

До мови доторкнешся — м'якше
м'яких вона тобі здається.

Л Е Н І Н

Л е н і н

Одно тільки слово
а ми вже як буря

Готово

Напружим в один бік направим в другий
і крешем і кришим і крушим як стій

Л е н і н

Всього лиш п'ять літер
а скільки енергій

Так рвіте ж

Царям не допоможуть ні брехні ні жест
Шумуй вишумовуй залізний протест

І от він вмер І кажуть різно
то се то те

Непманючє

Клянемя клятвою залізною
що ворог жоден не втече

І от він вмер І кажуть з сміхом
«тепер державам спокійніш
дихнем хоч раз колишнім дихом
грошнем свободоньку за гріш»

Нехай же знають «патріоти»
нехай повідомлять «міщан»

не заспокоїмось ми доти
аж поки з поля весь бур'ян
не вирвемо

А вирвем грізно
Багнетом

Критики мечем
Клянемся клятвою залізною
що ворог жоден не втече.

що нам треба знати? —
Чи це ворог чорний, білий,
чи від злості посивілий,
а чи жовто-голубий,
просто
бий!
Просто, просто, просто бий!

Як гірлянда із калини, що вже не порветься,
між народами країни дружба розцвітеться.
А в тій дружбі молодече, це ж багатством
зветься —
і танцює, і сміється, й де воно береться!

А пісні співатися
чэрвоно, крилато!
Танцю танцюватися,
бо на те ж і свято.
Гей танцюй та гей танцюй,
серце ворога клинцюй!
Все зробив ти? — не забудь:
весел
будь!
весел, весел, весел будь!

Значить, єсть у нас здоров'я, і краса,
і сила.
Вірю в творчість і любов я, що мене
зросила.
А були ж ми, як послідні, чорна смерть
косила,
Революція Жовтнева бідних воскресила!

Дружбою ми здружені
Батьківщино-мати,

в наші дні напружені
що нам треба знати? —
Чи це ворог чорний, білий,
чи від злості посивілий,
а чи жовто-голубий,
просто
бий!
Просто, просто, просто бий!

ПЕРШЕ В І С Т О Р І І

Що у них самі ж колючки — гострі та
суворії.
А у нас гінкі берези — срібні, яснокорії.
Буржуазнії «свободи» — плюсклії ще й
хворії.
Наше ж право, рівне право — перше ув
історії.

Добровісне, ясновесне,
незагасне, молоде, —
і таке ж воно прекрасне,
як ніколи і ніде!

Ой гнилеє ж панське право по своїй
брехливості.
Бо без впливу, без маєтків, без цензу
осілості
не доб'ється його бідний, як якоїсь милості.
Наше ж право, рівне право — цільне в
своїй цільності!

Добровісне, ясновесне,
незагасне, молоде, —
і таке ж воно прекрасне,
як ніколи і ніде!

Що банкірам служить бідний згорбленою
спиною,

скоро їм в житті постане грізною причиною.
Ми ж пишаємось героїзмом, честю, бать-
ківщиною.

Женщина у нас у праві рівна із мужчиною!
Добровісне, ясновесне,
незагасне, молоде, —
і таке ж воно прекрасне,
як ніколи і ніде!

Те, що нам за днів царату тільки було
мрією,
дійсністю тепер явилось, діючою дією: —
демократія радянська розцвілась лелією,
і для бідних всього світу стали ми надією!

Добровісне, ясновесне,
незагасне, молоде, —
і таке ж воно прекрасне,
як ніколи і ніде!

ДАВИД ГУРАМІШВІЛІ ЧИТАЄ ГРИГОРІЮ СКОВОРОДИ „ВИТЯЗЯ В ТИГРОВІЙ ШКУРІ“

Жартував Гурамішвілі да з Сковородою:
ой же й дівчину я бачив з мужньою ходою!
Хочеш? — підем познайомлю. З піснею,
з ігрою —
ти сюдою, я тудою — зійдемося горою.

Тут Сковорода підвівся: слова твої ж ярі!
Щастя я в душі шукаю — не в плотському
чарі.

Що мені дівочі очі, голубії, карі? —
Зачинив у світ я двері — ме давхуре карі.
І сказав Гурамішвілі: не сміши, Григорій!
Хочеш бути як береза в льолі білокорій?
Зовнішнього відректися? всіх віків,
історій?

Ей, слова твої несмачні, як густий цикорій.

Ну от ти шукаєш щастя, але де — в
пустелі?

Ну от ти угору рвешся — над тобою ж
стелі?

Будь земним, життєупругим, як герой
в новелі!

З Руставелі бери приклад, тільки
з Руставелі!

Що такеє раптом сталось? Що з Сковородою?
«Визволи рабів з неволі», — повторив
луною.

Руставелі, в Україну підеш ти зо мною:
буду я тепер ходити з думкою одною, —

від Ізюма до Полтави, ще й до Кременчуку.
Дівчину, просту крепачку, я візьму за руку.
Відкупивши її в пана, віддам у науку.
Ой панам тепер проклятим нароблю я стуку!

І Сковорода промовив та слова ж веселі:
Руставелі, Руставелі, я — в новій оселі!
Ой спасибі ж Руставелі за слова за ярі.
Відчинив свої я двері — а був як у хмарі, —
відчинив у світ я двері — ме гаваге карі.

ГОРЬКИЙ

Розкорінюється дуб та на всі боки,
а вгорі гілля його, як тая стеля.
Корінь Горького — у кожному народі,
в українській він землі аж переплівся.

Гей, з Мануйлівки встають легенди бурі;
над Голтвою пісня радість колисає;
а в Чернігові садки тремтять і досі:
лист із Капрі проказав їм Коцюбинський.

Як ходив із правдою між людом Горький—
то ж і бралось на нього люте панство!
Тільки — чувано хіба коли такеє,
щоб пани та не жахались правди світла?

Ось і зараз — на суді ж одкрилось ясно,
що вони протесту Горького боялись.
Як же не боятись! Кришталево-чесний
Сталіну він був порадином найближчим.

Ах, гадючі жала, прихвосні фашизму!
Ну авжеж що Горький панство розметав би!
Він би скелями ненависті закидав
вас, собак неситих, зрадників проклятих!

Ах, гадючі жала, розпродажні душі!
Україну в кабалу вам продавати?
Ми вас, прокленувши, з пам'яті ізбудем!
Кригами презирства в небуття затиснем.

Хай лиш вороги посміють зачепити —
ми їх добре пошануєм, пошаткуєм!
Наше серце тільки партії уважне,
наше серце тільки Сталіну одвітне.

НА «СУБОТАХ» М. КОЦЮБИНСЬКОГО

В Черлігові 1910-го року, як я ще вчився
в середній школі

Високий, трохи зігнутий у плечах,
він зустрічає нас на дверях: о!
сьогодні й новички є? А по втечах

не кинуться ж за вами? — Все одно
(ми сміємось) не вернемось хай правлять
«всюношну» батюшки й без нас, в рядно

чи то пак в ризу обіп'явшись. — Давлять
церквами вас, як і мене колись
душили. Ну заходьте ж. — Нас цікавлять

суботи Коцюбинського, а слизь
церковна... ой, набридла ж як! Привітно
сміється він до нас. І тепла бризь

в очах його: — Помітно ж бо, помітно,
що ви не будете царю служити
та церкві. Роздяглися? Прощу! Квітно

до зали двері розчинились. Жить
схотілося ж одразу — стільки люду!
Від лампи від калільної дрижить

кружечок там на стелі... Йдем, без труду,
по теплому знайомимось. І враз:
— Дозвольте сказати? а то забуду!

(Присутні в залі втихли. Квіти з ваз теж насторожились): — поет між нами! Усі: поет? а де ж?... і кожен раз

дивились на дідка, який (з бровами — острішками) сидів і все гортав журнал якийсь. І я з товаришами своїми теж на нього поглядав з цікавістю. Та Коцюбинський: — бачу, що не вгадали. Гляньте ж! — показав

рукою він на мене. Як в гарячу я воду вскочив! Серце налилось... бо справді ж: молоденький — що я значу?

А він сідає тут до столу: — ось той зошит ваш, що ви його в суботу дали мені. В ньому такеє щось

крізь зелень прозира!.. Ну як, в роботу ми включимо і це? — він запитав: Усі: будь ласка! просим! — Про голоту

тоді я прочитаю. Тиша. Став читати він — і я в своїх писаннях побачив те нове, чого не знав

раніш. В притишеннях і в наростаннях гнучкого голосу його — рости почав я! А відтоді ж у зростаннях

все йду. Як де убрид. А де й через мости.

А прочитав тоді М. Коцюбинський саме оцей ось вірш: „Розкажи, розкажи мені, поле: чого рідко роснуть колосочки“.

МОЇМ ВИБОРЦЯМ

В юрті я сидів на килимі в гостях
у столітнього акина у Джамбула,
коли раптом увійшла новоприбула
рада гостя з телеграмою в руках:—
з неба птах!

Україна й тут про тебе не забула!

Всі присутні, що жували беш-бармак*,
зупинилися: а що там? хочем знати!
Кандидатом висувають в депутати?
Срібна радість! любе щастя! добрий знак!
І юнак
переклав Джамбулу — той почав співати.

Ой, домбра моя, Джамбулова домбра!
Ти вітай поета приграванням мірним,
осипай його зерном пісень добірним,
щоб ніяк він не сушив свого пера, —
для добра
хай народові слугою буде вірним.

Ой, домбра моя — душевні дві струни!
пам'ятаєш нашу долю незавидну?
А тепер свою ми владу маєм рідну,
і щасливі ж любі дочки і сини, —
ти дзвени
славу Сталіну — високу та побідну!

* Казахська національна страва.

Тут устав я і Джамбулу відповів:
Розуме одстояний і многолітній!
Ти—пшениці колос, я ж мов колос житній.
Нас один і той же дощик покropив: —
лийся, спів,
про закон чудесний Сталінський новітній!

Ну прощай, Джамбул, і степ, і ти, горо!
Ви прощайте, любі друзі побратими!
Та вже ж моє серце під горами тими,
де Тарасова могила, де Дніпро.
Там добро
колосками визріває золотими...

І до вас я повернутись поспішив. —
Ось я весь стою! як єсть тут перед вами!
Зразу й радості не вимовиш словами!
В дні врожайній, напередодні жнив
в нас один мотив —
Сталінові слава! — в місті й над полями!

Вам подяка — за довір'я і за честь.
Обіцяю бути вірним я слугою.
Україна стала іншою, другою!
Хай дає мені наказа — я готовий! єсть!
Буду я робити —
під рукою Сталіна під дорогою.

Вірш прочитано автором
на мітингу в Каневі перед своїми
виборцями 11 червня 1938 р.

1940

НА ОДЕРЖАННЯ ОРДЕНА

Я одержав нагороду.
Що скажу своєму народу?
Тільки те, що я із ним
буду жить життям одним.
Буду піснею дзвеніти,
і мужатись і мужніти, —
через довгії мости
переходить і рости.
Ой, яким же мені бути:
з холодочком м'яти-рути?
Чи суворим як той став, —
щоб аж ворог трепетав?
Розстановка ж сил у світі
і жорстока і складна.
Ще Європа в ближнім літі
стрепенеться аж до дна...

І народ як нива грає,
голосом відповідає:
сталь і ніжність, любий мій,
поєднать в собі зумій.
Все вмісти в душі: — і м'яту,
І Європу перем'яту:
ти узорами узорсь,
до глибин перепрозорсь.
А прозорість тут не прбста:
мускулиста, повнокоста, —

що могла б і жить, і жить, —
кров по жилах в ній біжить...

Я одержав нагороду.
Слава Сталіну й народу!
Слава тим, хто мене вів,
соками землі живив!
Ой, ти, земле, люба земле, —
всю ж тебе душа приємле.
Ти рахманна і пухка,
сонця промінь — як рука...
Сонце гріє і голубить,
на геройство серце будить:
і давно збудився я:
он сичить на нас змія...
Та хіба ж я можу бути
з холодочком м'яти-рути?
Ні тим більш сховатись десь:
світ розколюється ж весь!

І народ як нива грає,
голосом відповідає:
від укусів та від жал —
відбивайся як кинджал!
Все вмісти в собі: — й природу,
й думи вільного народу,
й запах рідної землі,
повні зорі на Кремлі...
Ти повнися повнотою —
творчою, презолотою,
що могла б і жить, і жить, —
кров по жилах в ній біжить...
1939 р.

В І М' Я Л Ю Д Е Й

Нам треба голосу Тараса. Зично
щоб прозвучать про наш могутній день.
Хай чують вороги, що ми — залізні.
Роздушимо, роздаavimo того,
хто посягне на нас!

Нам треба голосу Тараса. Сонце
над нами сяє. Сонце ж передать —
це можна тільки піснею живою,
глибокою. І дужою. Агей,
поете, глибше тон!

Бо глибша стала в нас житечність. Ширша
й багатша путь. І жито золотіш...
В ім'я людей споруджуєм заводи;
в ім'я людей — театри; — добрий день
трудящим на землі!

Нам треба голосу Тараса. Море —
навколо нас. Воно біснується
й вирує. Вся ж заражена Європа, —
і кашляє, і бризкає... Пождіть,
ще будуть там громи!

Нам треба голосу Тараса. Спека,
що понад морем — як жандарма сон, —
вона ж бо душить кожну вільну думку.

Але вогонь вже блискає із хмар:
ще будуть там громи!

Бо там могутні скрізь глибини — маси
народні. Стережись, вандале! Ти
за безневинну кров — своєю кров'ю —
і за Іспанію і за Китай —
заплатиш широко.

Ой, широко заплатиш! Кров ворожу
ще не одна, розлившись, понесе
в Європі річка. І червоний прапор
замає високо. І вирветься —
такий могутній спів!..

І що чудесно: в цім могутнім співі —
мотив Шевченка вчується, — як там,
в Іспанії, — коли окрема рота
ім'я його носила з гордістю
на прапорі своїм.

ФЕДЬКОВИЧ У ПОВСТАНЦЯ КОБИЛИЦІ

Що терпів од свого батька
Чорнобров юнак Федькович —
Ні словами не сказати,
Ні душею не збагнути.
То ж одна сім'я і хата,
Тільки б ось, здається, жити, —
Але ж батько за старе був,
Син же прагнув лиш нового.
І тому життя розбилось,
Кожен день докори, кпінни:

Я в поліції працюю,
Ти ж не визнаєш закона?
Чи в Лук'яна Кобилиці
Бунтувать оце навчився?
Бачить син — у хаті пекло,
І не буде вже спокою.
Пісню спишеш на папері —
Вирвуть з рук і пошматують;
Слово скажеш про свободу —
Кинуть палицею в тебе.
Бути злим, чи бути кротким —
Що в житті найголовніше?
Світе мій! Ну де ж шукати
Задля себе порятунку?

Раз утік із цього пекла
Молодий поет Федькович,
Та й пішов собі на гору —
Славну гору Буковинську.

Він іде, а вітер свище,
Букові ліси колише,
Темні хмари наганяє
На самий гори вершечок.
Він іде, а вже за шию
Крапля впала ось холодна;
Раптом блиснуло у хмарі —
Й почалося гримотіння...
Тут оглянувся навколо
Легінь-сокіл, верховинець:
Бачить — зяє чорний отвір
При дорозі в самій скелі.
Він забіг у ту печеру
Та й став слухати природу.
А вона в великім гніві
Сікла землю блискавками.
І шуміла шумом злива,
І ревіли з гір потоки,
І котилося каміння
Аж туди, кудись в безодню...

Скрикнув тут од здивування
Чорнобров юнак Федькович:
Скільки я ходив у гори,
А такого ще не бачив!
Щоб за'дну хвилину в небі
Гнів згромадився великий.
Це ж так швидко може діять
Лиш повстанець Кобилиця.

— А ти хто такий і звідки? —
Враз почулося в печері.
Оглянувсь — нема нікого,
Тільки темрява глибока.
Певно звук лунає лунко
У порожній цій печері.
І продовжував словами
Легінь-сокіл, верховинець:
Та невже ж мені не вдасться
Хоч колись його зустріти?
Щось мене до нього тягне —
Протистояти не можу.

— А чому ж воно не вдасться? —
Знову голос той почувся.
І з глибин печери вийшов
Велетень в простій одежі.
— Ти хотів мене побачить?
Ось я єсть... та ти не бійся:
Ще нікого не зобидив
Справедливий Кобилиця.

І мовчав юнак Федькович,
Усміхався ж Кобилиця, —
Тільки блискало у хмарах
Та ревли із гір потоки.

— Заспокойся, любий хлопче,
Я тримать тебе не буду:
Тільки злива перестане —
Зразу ж підеш ти додому.
І поплескав юнака він
По плечі рукою ніжно.
Усадив його на камінь,
Сам же на стіну оперся.

І юнак розкривсь як квітка
І почав розповідати —
Про своє велике горе,
Про гірку несправедливість.
— Краще б я не бачив неба,
Краще б я не бачив сонця,
Краще б я помер одразу,
Ніж тепер такі знущання!

І сказав йому ласкаво
Справедливий Кобилиця:
Ой, дитя моє хороше,
Любий житній колосочку!
Не клянись ти небом-сонцем,
В світі жить не зарікайся.
Швидше так зроби, щоб люди
На руках тебе носили.
Ти хотів ось допитатись:
Що в житті найголовніше?
Я скажу: служити Правді,
Бідних визволять з неволі.
Ти хотів зм'якшити серце
На зеленій на природі?
Навпаки, скажу, потрібно
Гартувати та міцнити.
Бо ще буде: весь народ наш
Проти панства грізно встане;
В боротьбі у тій кривавій
Світ розділиться надвоє!
Отоді твої нам сили
Дуже, дуже придадуться —
Як співця, як піснетворця,
Як натхненника звитяги.
На великій Україні —
Грім повстань проти кріпацтва.

Гей, якби нам швидше зараз
Їм поспіть на допомогу!
Не забудь, що тільки звідти
Сонце волі, сонце зійде.
Певен я, що Буковина
Та зіллється з тим народом.

Ну оце і все, здається,
Що хотів тобі сказати.
Перейшла гроза, утихла, —
Лиш шумлять іще потоки.
Осьде хліб перед тобою,
Осьде сир, в глеку водиця —
Підкрепись і йди додому,
І до битв нових готуйся.
Я б провів тебе охоче,
Та виходити не можна,
Щоб поліція не знала,
Де повстання я готую.
В цій же самій у печері
Жив колись Олекса Довбуш.
Значить, ти одержав силу
І від Довбуша й від мене.
Ну, прощай, іди ж тихенько,
Щоб нога не поковзнулась,
Ой, дитя моє хороше,
Любий житній колосочку!

— Прощавайте, — тут уставши
Чорнобров сказав Федькович:
Ваших слів про гартування
Я ніколи не забуду!
Буду в битві йти я першим,

Буду визволяти бідних,
Буду нашу Буковину
На схід сонця повертати!

І пішов униз Федькович,
І пішов униз веселий.
Сонце виглянуло з хмари,
Сонце путь йому світило.
І почав Федькович пісню
Аж усі зачудувались:
Хто ж це там на верховині
Про свободу нам співає?

ЇДЕМО З ВЕЛИКОЇ БАГАЧКИ

(Після ювілею кобзаря Ф. Д. Кушнерика)

В ніч таку, морозяну і строгу,
В небі зорі — наче вимиті, нові...
«Выхожу один я на дорогу»
все дзвенить у мене в голові.

Їдемо з Великої Багачки.
Сніг скрипить — на весь широкий світ!
Синьо так. Біжать собі конячки,
«И звезда с звездой говорит».

Враз передня вниз пішла підвода.
Міст заgrimкотів — це Псьол - ріка.
Кілометр — не більш до небозвода,
тільки ж він біжить собі й тіка.

Хай тіка в нічні свої алеї.
В тім же все й життя, щоб доганять.
На Кушнериковім ювілеї
нас було в Багачці двадцять п'ять.

Знову поле. Вітер в два весельця
нас погнав, як човна в синій млі...
Що й казать. Чудесно односельця
шанував народ у цім селі.

Радий я, що все оце побачив:
ах, яких в житті ще нам прикрас!

Лермонтову шлях — у тьмі маячив.
Нам же шлях — освітлений весь час.

«Вихожу один я на дорогу» —
в цих словах ой скільки гіркоти!
Ми співаєм сонцю перемогу,
сонечку, з яким нам легко йти!

Працювати — сумлінно та почеськи!
Заспівати — на весь широкий світ!
...Сніг скрипить. Вже близько он Яреськи,
«И звезда с звездой говорит».

29. XII—40 р.

С В І Т И, Н А Ш Е С О Н Ц Е!

Світи, наше сонце, вогнисте, могутнє!
Від тебе ж видніш: де дрібне, а де сутнє?
Ти грієш заводи і поле, й комиш.
Й мене ти, о сонце, й мене молодиш!

Ну як же потоку не бігти в долині?
Ну як не цвістися червоній калині?
Ти сяєш нам, сонце, з Кремля із віконць. —
Великий наш Сталін, ясніший од сонць!

Ми стали круг тебе, ми всі одностайні,
В Європу заглянеш, — там гірше від стайні.
Там звір розгулявся, — під стук кастаньєт,
І містика, й кров, і поет як аскет...

До чого блукання, як є магістралі?
До чого сидіння, як кличуть нас далі?
Навіщо аскета засушений тон,
коли в нашій справі незламний бетон?

Буває ж хтонебудь вороже нам скаже, —
До нього душа наша, ні — не приляже.
З народом бо жити, нове починать, —
це значить ніколи помилки не знать.

З Кремля скажеш слово — і я молодію,
на кожду подію душею радію.

О, сонце ласкаве, о, сонце ясне, —
У нашій країні життя весняне!

До чого тумани, коли є проміння?
До чого незграбність, коли є уміння?
Навіщо смиренність, коли наша міць?
Нехай перед нами всі падають ниць!

У нас винограду і хліба, й вугілля!
У нас дозрівання, здоров'я, довілля!
І кожній людині відкрито в нас путь,
якщо вона хоче трудящою бути.

Живу і роблю я звичайним трудящим,
щодня, як бджола, я із медом найкращим,
його я несу на вітчизняний суд,
щоб мед оцінили і сонце, і люд.

Ну як же потоку не бігти в долині?
Ну як не цвістися червоній калині?
Ти сяєш нам, сонце, з Кремля із віконць, —
Великий наш Сталін, ясніший од сонць!

1941 р.

ТОБІ, НАРОДЕ ЛЮБИЙ МІЙ

І сонце й день, і вишня в цвіті,
і творчості крилата мить...
Нема краси другої в світі,
як починаєш ти ходити.

І дужі м'язи, й пружні жили,
і відчущання гроз в собі...
Нема другої в світі сили,
як брати участь в боротьбі.

Але ця сила — повним ходом
сама не прийде, не вбіжить...
Її навчайся ти з народом:
і як боротись, як і жити.

Життя пройти не екскурсантом, —
не гостем на коротку мить...
Хай діалектика бриллянтом
в твоїх подіях заблищить.

Перо моє — пісні мережить,
пісні, що закликають в бій.
Та сила ж їх — тобі належить,
тобі, народе любий мій.

Тече вода, шумлять осоки,
на прив'язі стоять човни...
Земнії соки, свіжі соки —
як освіжають нас вони!

Матерію мій розум стежить,
вивчає рух, закон подій...
Але це все ж тобі належить,
тобі, народе любий мій.

І сонце й вітер, свисти хвої,
майбутнього передчуття...
Немає мужності другої,
як не боятися життя.

І серце й племінь! — ніж по брусу!
обточка гостроти ідей...
Нема сильніш од землетрусу,
як потрясать серця людей.

Але ти зможеш потрясати
лише тоді, тоді, тоді,
як сам в душі не волосатий,
як в тебе думи молоді.

Слівце твоє легке, як п'єрце
(хоч би й старі твої літа), —
і дівчині впаде на серце,
і всю країну обліта...

Чи буде грім, чи буде стужа —
ти прожени іржавий жаль:

ти будь виносливим, як дужа
аустенітова сталь.

Дивитися і підмічати,
виводить висновок з подій. —
Тобою ж хочу я звучати,
народе рідний, любий, мій!

З М І С Т

Перемагають і живуть 1941—1943

	<i>Стор.</i>
Як Сталін нас кликав до бою	7
Ми йдемо на бій	10
Мій народ	11
День настане	14
Україна бореться	16
Він не сказав ні слова	18
Пісня про Зою Космодем'янську	21
Голос матері	23
В безсонну ніч (Думи про Україну)	26
Весна	29
Люба Земська	33
За землю радянську	38
«Свиня-наполеончик»	46
Тебе ми знищимо — чорт з тобою!	48
Правдивим будь	53
Саратов	55
Матері забути не можу	57
Похорон друга	60
Радійте, співайте!	71

Ранні поезії (1910—1912)

Розкажи, розкажи мені, поле...	75
Ви знаєте, як липа шелестить...	76

Сонячні кларнети (1918)

Не Зевс, не Пан, не Голуб-Дух	79
Гаї шумлять...	80

Арфами, арфами...	82
Десь надходила весна...	84
Нне дивися так привітно...	85
Там тополі у полі...	86
Енгармонійне: Сонце	87
Туман	87
Вітер	88
Дощ	88
Ходять по квітах (Поетам — занепадникам)	89
Співає стежка	90
Пастелі: I.	91
II.	91
III.	92
IV.	92
А я у гай ходила	93
Дума про трьох Вітрів	94
Золотий гомін	97

Плуг (1920)

Вітер	105
Сійте	106
На майдані	107
Як упав же він...	108
Зразу ж за селом	109
На могилі Шевченка	110
Листи до поета:	
I.	112
II.	113
III.	113
Ронделі:	
I.	115
II.	115
Там на горі за Дніпром	117
Я знаю...	118
Плюсклим пророкам	119
Псалом залізу:	
I.	120
II.	120
III.	121
IV.	122
	127

Вітер з України (1924)

Вітер з України	125
Плач Ярославни:	
I.	127
II.	129
Кожум'яка	131
Ходить Фауст...	133
За всіх скажу...	135
Весна (з Баратинського)	137
La bella Fogpagina	138
В космічному оркестрі (VI)	139
Вулиця кузнечна:	
Захід I.	141
Захід II.	142
Охляло сонце	143
Перше травня на великдень	144

Партія веде (1933)

Партія веде	147
Пісня трактористки (Як Олеся Кулик тікала на курси 1930 р.)	149
Пісня про Кірова	152
Пісня під гармонію	153

Чуття єдиної родини (1938)

Чуття єдиної родини	159
Ленін	161
Пісня молодості	163
Перше в історії	166
Давид Гурамішвілі читає Григорію Сковороді «Витязя в тигровій шкурі»	168
Горький	171
На «суботах» М. Коцюбинського	173
Моїм виборцям	175

**Сталь і ніжність
(1940)**

На одержання ордена	179
В ім'я людей	181
Федькович у повстанця Кобилниці	183
Їдемо з Великої Багачки (Після ювілею кобзаря Ф. Д. Кушнерика)	189
Світи, наше сонце!	191
Тобі, народе любий мій	193

Редактор Ю. Кобилецький.

Художник Фішер.

Павло Тычина — Победать и жить

(На украинском языке)

А7628. Зам. 1411. 12¹/₂ друк. арк. В друк арк. 26.000 зн.

Підписано до друку 2/II 1944 р. Тираж 10 000.

1-ша Зразкова друкарня Огиза РРФСР тресту «Полиграфкнига»
Москва, Валова, 28.

Ціна 5 крб.